

nordisk ARKIVNYT

50 års jubilæumsnummer 2006

nordisk ARKIVNYT

50 års jubilæumsnummer 2006

HOVEDREKAKTØR

Eiríkur G. Guðmundsson
Nationalarkivet, Reykjavík
e-post: eirikur@skjalasafn.is

LOKALREKAKTØRER

Danmark

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45)33 95 41 01
fax: (+45)33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258, FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
fax: (+358)9 17 63 02
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Norge

Maria Press
Statsarkivet i Trondheim
Postboks 2825 Elgesaeter
N-7432 TRONDHEIM
Tel.: (+47)73 88 45 00
fax: (+47)73 88 45 40
e-post: maria.press@arkivverket.no

Sverige

Maria Nordström Jarnryd
Riksarkivet
Box 12541
S-10229 STOCKHOLM
Tel.: (+46)87 37 63 36
fax: (+46)87 37 64 74
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.ra.se

NA udkommer fire gange om året.
ISSN 0546 2851

Layout: Prentsnið ehf
Trykkeri: Prentmet ehf

Retur

Þjóðskjalasafn Íslands
(Islands Nationalarkiv)

Hovedredaktøren

Kære læsere,

Tiden er sikkert det fænomen, vi mennesker beskæftiger os mest med uden virkelig at lægge mærke til det. Tiden er den ramme, vi vågner op til om morgenen, og besejret af tiden lægger vi os til hvile om aftenen. Vi som skal nå så meget, inden tiden er gået.

Tiden kan finde på at gå langsomt og hurtigt, alt efter hvordan forholdene er til enhver tid. Dette komplicerede fænomen, denne alsidige målestok har nu målt, at der er gået 50 år, siden man i Danmark lancerede Nordisk Arkivnyt for at formidle nyheder fra arkiv til arkiv, hele Norden rundt.

50 år er en fin alder både for et menneske og et tidsskrift. Men måske er fem årtiers livsløb for et tidsskrift mærkværdigere end samme forløb i et menneskes liv. Hvor gammelt kan et tidsskrift regne med at blive? Her har jeg intet svar. Så vidt jeg husker er Skírnir, et islandsk tidsskrift, blandt de ældste nordiske tidsskrifter, som stadig udgives regelmæssigt. Det har fra starten, i 1827, været tilegnet islandsk kultur og historie. Og det er morsomt, at tidsskriftets navn er fra den fælles oldnordiske kultur, som har inspireret de nordiske samfund så længe. Selvom vi ikke med nøjagtighed kan sige, om Nordisk Arkivnyt er ungt eller gammelt, som individuelt tidsskrift, så er det vidnesbyrd om et godt stykke tid af frodigt nordisk samarbejde. Og det er passende at fejre jubilæet. Udgiverrådet besluttede da også, at i denne anledning skulle der udgives et særskilt nummer af Nordisk Arkivnyt.

En side af et jubilæum er at kigge tilbage, at opsummere hvordan en er vokset op og har levet. Dette blad er et forsøg på at opsummere NAs livsløb og i nogen grad at fremhæve og takke de mennesker, som begyndte dette vigtige samarbejde på nordisk niveau. Bladet har haft sin barndom og sine ungdomsår i Danmark og har siden fået nye erfaringer, og udviklet sig i de andre nordiske landes omsorg. Det bliver det ved med at gøre, alt ændrer sig i tidens løb.

Jeg takker redaktionen, og andre bidragydere, for godt arbejde med dette jubilæumsnummer. Særlig tak til Leon Jespersen som har skrevet den største del af bladet. Til lykke med jubilæet.

Eiríkur G. Guðmundsson

Nordisk Arkivnyt

udgives af Þjóðskjalasafn Íslands (Islands Nationalarkiv)
Laugavegur 162 • IS-105 Reykjavík, Island
Tel.: +354 590 33 00 • fax: +354 590 33 01

„...att NA nu bör vara en Dam i sin bästa ålder“

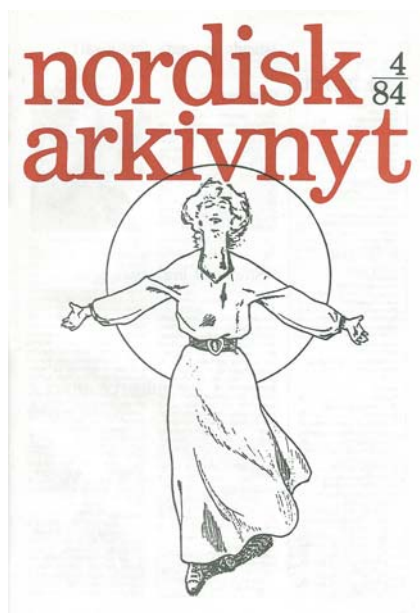
Træk af Nordisk Arkivnyts historie 1956–2006

Begyndelsen

Den 15. oktober 1951 udkom det første nummer af det danske blad „Nyt fra Rigsarkivet“ (NfR) (Se illustration næste side). Det blev præsenteret som et lille „internt underrettelsesorgan“ med meddelelser om de forskellige arkivers arbejde og personale, „som det vil have interesse for samtlige institutionens tjenestemænd at have kendskab til“. Der var tale om et forsøg, og bladet havde det dobbelte formål, dels at styrke interessen for de videnskabelige og administrative opgaver, som arkiverne var sat til at løse, dels at styrke samarbejdet mellem de ansatte tjenestemænd.

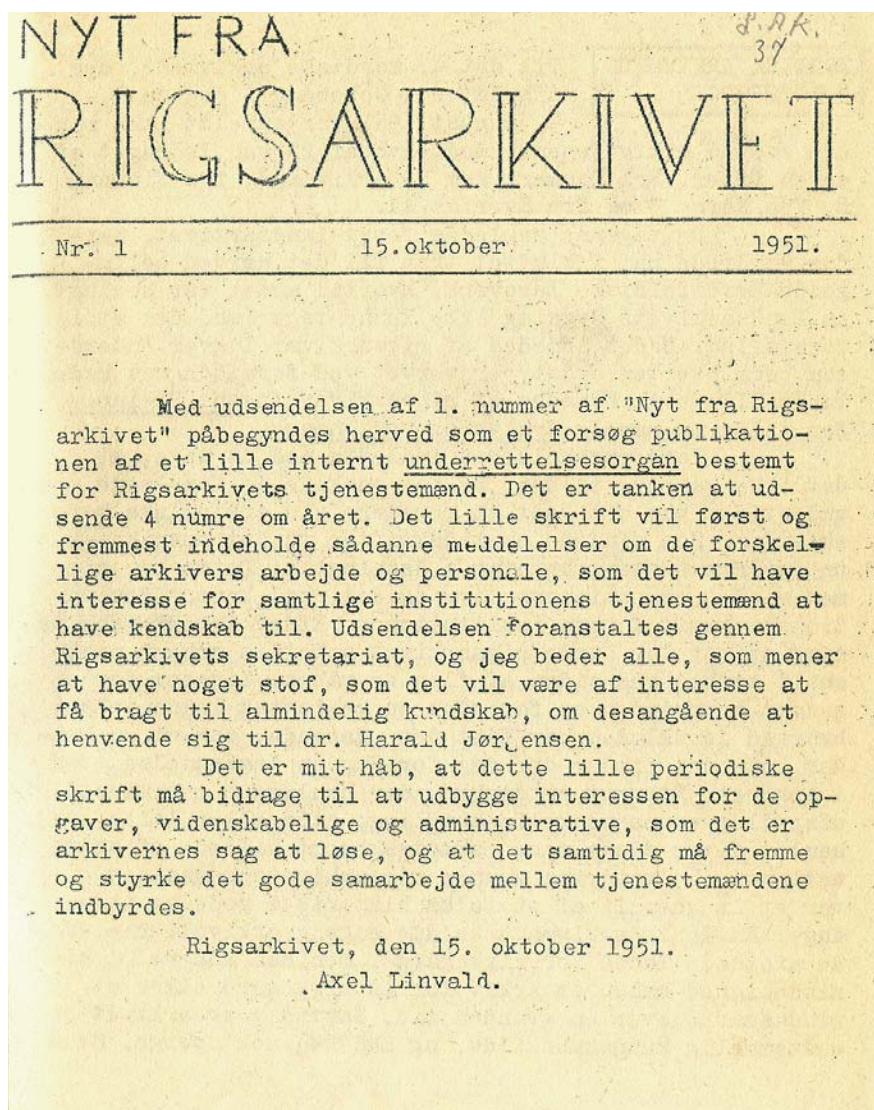
Udstyrsmæssigt var NfR ret beskedent. Det var ikke trykt, men stencileret – og uden illustrationer. På trods af titlen blev det ikke fremstillet i Rigsarkivet, men i Erhvervsarkivet, der rådede over en duplikator. I 1953 kan man da også læse, at Rigsarkivet netop har erhvervet en duplikator. Man hvad var det så, man bragte i dette lille blad?

I det første nummer, der kun fylder otte sider, finder vi en lang artikel om den 4. nordiske arkivdag

i Göteborg. Idag indretter man særlige computerrum på læsesalene; i 1951 var det en „maskinlæsesal“ i Rigsarkivet til besøgende, der benyttede skrivemaskine og læseapparat. Læseren orienteres om modtagelsen af filmede tyske arkivalier, om omflytninger af arkivalier, ny åbningstid for Rigsarkivets ekspeditionskontor, nye reoler i det sønderjyske landsarkiv og et landsarkivarmøde i Odense. Altså store og små meddelelser – også fra Norden.

I det følgende nummer finder vi en længere artikel om kameraer, læseapparater og film, der gengiver indholdet af en svensk betænkning. I 1952 bringes udover omtale af kassationer også de første statistiske oplysninger vedr. ekspeditioner og læsesalsbesøg. NfR rummer mange tidstypiske træk. I 1952 hører man, at landsarkivet i Odense får indlagt centralvarme i læsesal og kontor, og at den sidste fyringssæson med kakkelovne var besværlig. Men blikket var også rettet mod Norden og det øvrige Europa. I 1952 omtales behovet for et nyt finsk landsarkiv i St. Michel efter landafståelserne til USSR og om en ny arkivguide til Vatikanarkivet. Og s.å. findes en gennemgang af det norske arkivvæsen, kassations spørgsmål i Sverige og nyordning af det finske rigsarkiv. Læseren orienteres om den store indsamling af arkivalier til besættelsestidens historie, om byhistoriske arkiver og Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver. Trods skriftets lidenhed kom man langt omkring, og hver årgang blev nøje forsynet med et sagregister.

■ Forsiden til første nummer af det danske Rigsarkivs nyhedsblad.

Fra Nyt fra Rigsarkivet til Nordisk Arkivnyt

Fra 1954 udvides NfR.s omfang – både antallet af sider og formatet, der nu er A4 mod tidligere A5. Arkivdagene i Åbo s.å. kom til at danne optakten til et Nordisk Arkivnyt. På arkivdagene holdt Harald Jørgensen foredrag om det danske blad, NfR, som han redigerede og reelt også skrev. Han meddelte, at man fra dansk side ønskede at bibeholde det som et dansk blad og som et nyhedsorgan, men ikke til afhandlinger, der kunne bringes i svenske arkivtidsskrifter. Men man ville gerne bringe mere nordisk stof end hidtil og tilbød samtlige arkivarer et eksemplar af bladet frit tilsendt. „Til gengæld ville man

gerne fra rigsarkiverne i Oslo, Stockholm, Helsingfors og Reykjavik have tilsendt nyhedsmateriale fra de respektive lande til optagelse i bladet. Det henstilledes til overvejelse, om der kunne udpeges en egnet mand i hvert land, der ville være behjælpelig med indsamlingen og fremsendelsen af relevant materiale, dvs. primært meddelelser om udnævnelser og afskedigelser af videnskabeligt personale samt sådanne oplysninger om arkivernes videnskabelige og administrative arbejde, der skønnedes at have almen interesse for andre nordiske arkivarer.“

Forslaget blev godt modtaget fra øvrige nordiske lande; fra svensk side rejste man spørgsmålet, om

bladets navn skulle ændres. Dette skete som bekendt først et par år senere (i 1956), mens idéen om lokalredaktører straks blev realiseret. I NfR 1954:3, der rummer ovenstående referat fra arkivdagene i Åbo 1954, bringes nemlig også meddelelse om, at der er udnævnt tre navngivne arkivfolk fra hhv. Finland, Norge og Sverige, og at nærværende nummer af NfR er udsendt til samtlige videnskabeligt uddannede tjenstemænd ved arkiverne i Finland, Norge og Sverige. Ordningen trådte straks i kraft, for selvsamme nummer rummede bidrag om norske og svenske forhold skrevet på hhv. norsk og svensk.

De foregående numre havde rummet en del nordisk stof. I fx NfR 1954:1 omtales indgående det nye finske landsarkiv i St. Michel sammen med nye kassationsbestemmelser i Sverige; men NfR havde også blikket rettet mod den øvrige verden med omtale af arkivkursus og konference i Paris, tyske arkiver, et tysk arkivarmøde i Bremen, polske, amerikanske og engelske arkiver, Archivalische Zeitschrift samt en vejviser over tyske arkiver. Engelske arkiver omtales ifm. kroningen af Elizabeth II i 1953. NfR 1954:2 rummer bla. en 9 siders lang omtale af en rundbordskonference i Paris.

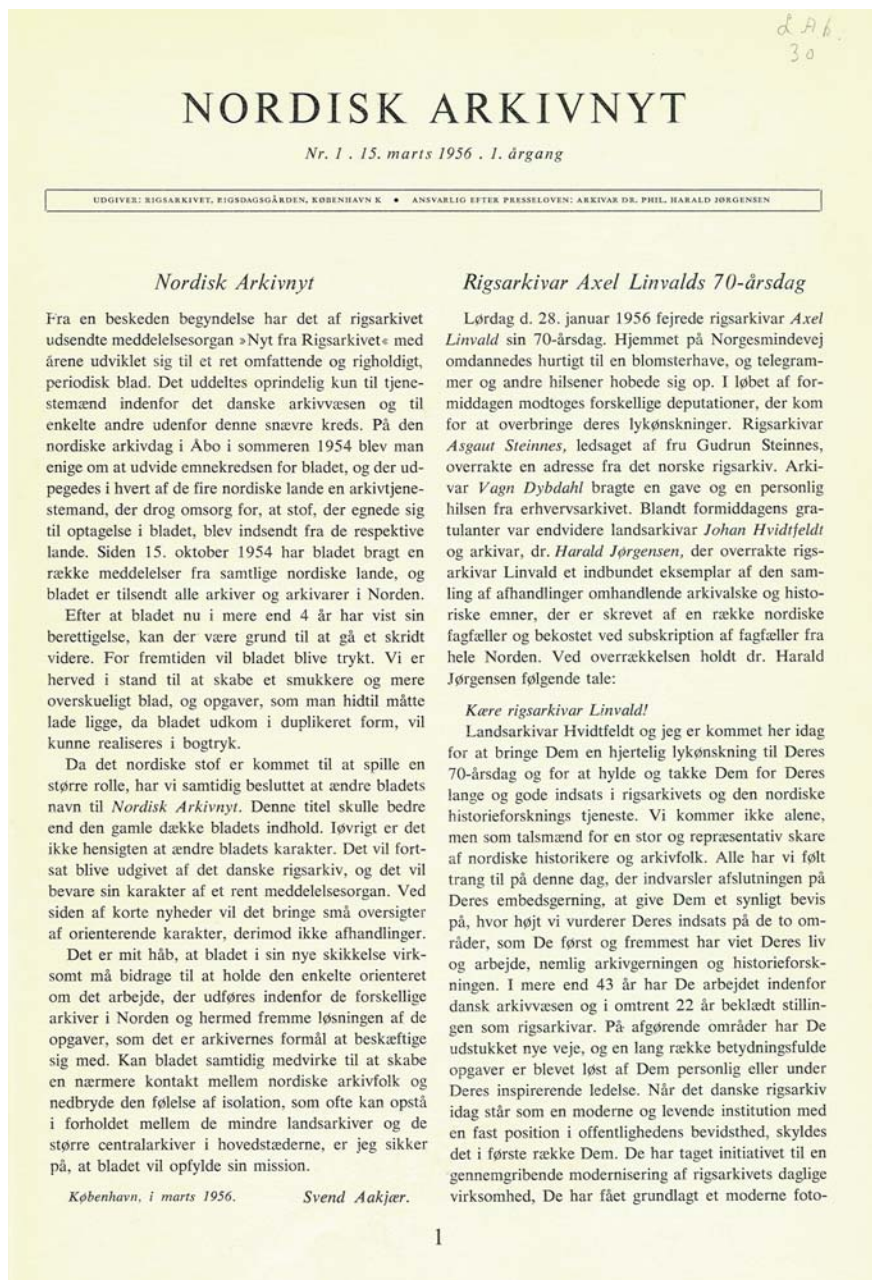
I NfR 1954:4 slår den nordiske orientering for alvor igennem. Når der bringes særlig meget stof fra Finland, skyldes det, at både Harald Jørgensen og den finske lokalredaktør, John E. Roos, indsendte bidrag. Men nummeret indeholder også fyldige bidrag fra Norge og Sverige. I 1955:1 udpeges også en lokalredaktør i Island, og til selv-

samme nummer leverer han en artikel om det islandske arkivvæsens organisation; i dette nummer fylder det nordiske (ikke-danske) stof 11 sider.

NfR 1955:2 rummer flere bidrag vedr. kassation, bla. om en svensk-dansk rundbordskonference om kassationsproblemer og omtale af den engelske Grigg-rapport, og i det følgende nummer NfR 1955:3 finder vi omtale af tyske militærarkiver i USA, betaling for tjenestetelefoner, nye priser på papiraffald, Udvandrerarkivets flytning, Dansk Pressemuseum og –Arkiv, om forberedelser til et nyt svensk rigsarkiv, om arkivråd Sam Hedars arbejde med arkivterminologi og det nye engelske arkivtidsskrift *Journal of the Society of Archivists*.

Det er symptomatisk for udviklingen, at det sidste nummer af NfR (1955:4) indledes med en svensksproget artikel om „Det Bernadotteska familjearkivet“. Samme nummer indeholder også en artikel om Reykjavíks stadsarkiv.

Harald Jørgensen kom til at redigere NfR, og han blev den drivende kraft i videreudviklingen af det. Det skyldtes ham, at NfR kom til at rumme både europæisk og nordisk stof. Det var også ham, der foreslog rigsarkivar Axel Linvald at udvide det nordiske stof i NfR, og Jørgensen ville gerne være gået endnu længere og i 1954 have skabt et egentligt nordisk tidsskrift. Linvald ønskede også en bredere dækning af det nordiske stof og udpegning af lokalredaktører i de andre nordiske lande, men at bladet fortsat blev udgivet i Danmark, under samme navn og i stencileret form. Da Svend Aakjær tiltrådte

som rigsarkivar i slutningen af 1955, ændredes NfR til Nordisk Arkivnyt. Bladet blev nu også trykt, men fortsat udgivet og finansieret af det danske arkivvæsen. Det blev tilsendt øvrige nordiske arkiver.

Nordisk Arkivnyt bliver nordisk

Med ændringen af titlen signalerede man, at der blev lagt betydelig mere vægt på det nordiske stof. Lokalredaktørerne i de respektive lande indberettede trofast til bladet, men et dansk udgivet og dansk finansieret blad med rod i et internt

Rigsarkivar Axel Linvalds 70-årsdag

Lørdag d. 28. januar 1956 fejrede rigsarkivar Axel Linvald sin 70-årsdag. Hjemmet på Norgesmindevej omdannedes hurtigt til en blomsterhave, og telegrammer og andre hilsener hobe sig op. I løbet af formiddagen modtoges forskellige deputationer, der kom for at overbringe deres lykønskninger. Rigsarkivar Asgaut Steinnes, ledsaget af fru Gudrun Steinnes, overrakte en adresse fra det norske rigsarkiv. Arkivar Vagn Dybdahl bragte en gave og en personlig hilsen fra erhvervsarkivet. Blandt formiddagens gratulanter var endvidere landsarkivar Johan Hvidtfeldt og arkivar, dr. Harald Jørgensen, der overrakte rigsarkivar Linvald et indbundet eksemplar af den samling af afhandlinger omhandlende arkivalske og historiske emner, der er skrevet af en række nordiske fagfæller og bekostet ved subscription af fagfæller fra hele Norden. Ved overrækkelsen holdt dr. Harald Jørgensen følgende tale:

Kære rigsarkivar Linvald!

Landsarkivar Hvidtfeldt og jeg er kommet her idag for at bringe Dem en hjertelig lykønskning til Deres 70-årsdag og for at hylde og takke Dem for Deres lange og gode indsats i rigsarkivets og den nordiske historieforsknings tjeneste. Vi kommer ikke alene, men som talsmænd for en stor og repræsentativ skare af nordiske historikere og arkivfolk. Alle har vi følt trang til på denne dag, der indvarsler afslutningen på Deres embedsgerning, at give Dem et synligt bevis på, hvor højt vi vurderer Deres indsats på de to områder, som De først og fremmest har viet Deres liv og arbejde, nemlig arkivgerningen og historieforskningen. I mere end 43 år har De arbejdet indenfor dansk arkivvæsen og i omtrent 22 år beklædt stillingen som rigsarkivar. På afgørende områder har De udstukket nye veje, og en lang række betydningsfulde opgaver er blevet løst af Dem personlig eller under Deres inspirerende ledelse. Når det danske rigsarkiv idag står som en moderne og levende institution med en fast position i offentlighedens bevidsthed, skyldes det i første række Dem. De har taget initiativ til en gennemgribende modernisering af rigsarkivets daglige virksomhed, De har fået grundlagt et moderne foto-

i retning af at gøre bladet mere nordisk. På en ekstraordinær arkivkongres i Washington i 1966 deltog de nordiske rigsarkivarer. NA.s hovedredaktør Harald Jørgensen havde ønsket nogle tilkendegivelser om bladets fremtid. Rigsarkivarerne vedtog at oprette et udgiverråd med dem som medlemmer. Udgiverrådet skulle være bladets styrende organ i såvel redaktionelle som principielle spørgsmål – en ordning, der fortsat består, så i år kan vi også markere 40-året for udgiverrådets oprettelse og at NA blev lagt i fastere, nordiske rammer.

Det blev nemlig samtidig besluttet, at alle nordiske lande skulle bidrage til hovedredaktørens løn, at Danmark fremover skulle afholde halvdelen af udgifterne ved bladets produktion, mens Sverige, Norge og Finland efter en indbyrdes fordelingsnøgle bidrog med den anden halvdel. Island modtog kun få eksemplarer af bladet og blev friholdt. Denne fordeling er senere blevet ændret, og i de senere år yder de nordiske lande lige meget. Island lidt mindre, men det land, der har hovedredaktørposten – p.t. Island – lidt mere.

En ildsjæl

Hermed var der taget et stort skridt i retning af at gøre bladet mere nordisk. Når mange fortsat omtalte NA som „det danske blad“, skyldtes det selvfølgelig, at bladet fortsat havde en overvægt af dansk stof, hovedsagelig blev finansieret af Danmark og blev redigeret i Danmark. Redaktøren af NfR, Harald Jørgensen, fortsatte som NA.s hovedredaktør i ikke mindre end 26

år (1956–1981), da han blev efterfulgt af Grethe Ilsøe. Harald Jørgensens lange redaktørperiode nærmest personificerede ham med NA. Som det fremgår af interviewet med ham i dette jubilæumsnummer, var han dybt engageret i nordiske spørgsmål og nordisk samarbejde på mange felter.

At redaktørjobbet var et kald for ham, fremgår af at han fortsatte som redaktør 5 år efter, at han var blevet pensioneret fra arkivvæsenet i 1977. I 1981 følte han imidlertid, at han var kommet på for stor afstand af, hvad der aktuelt rørte sig, at han overlod redaktørposten til sin mangeårige redaktionssekretær, Grethe Ilsøe. Da han blev pensioneret, foretog han imidlertid en omdisponering af stoffet, så det danske stof fra 1978 ikke blev så fremtrædende som hidtil.

Grethe Ilsøe fungerede som hovedredaktør i årene 1982–1987, da hun fratrådte pga. andre arbejdsopgaver. At redaktørposten herefter overgik til Staffan Smedberg (Sverige), kan blot ses som endnu et skridt i nordisk retning efter 32 års redaktion i Danmark. Smedberg efterfulgtes i 1990 af Kerstin Abukhanfusa. Herefter overgik posten i 1995 til Norge (Hans Hosar og senere Kåre Olsen), til Finland (Pertti Hakala) for nu at blive varetaget af Island (Eiríkur Guðmundsson). Med en vis ret kan man måske hævde, at NA først nu er blevet nordisk, hvor redaktørposten er gået på skift mellem alle fem nordiske lande.

Ændringer i udseende

Man kan iagttage en langstrakt forskydning fra et danskpræget til et

fælles nordisk blad. Og ser man på fordelingen af stof gennem de senere år, afspejler det mere de respektive landes størrelse og tilsvarende informationsmængde. Tilbage af bladets danske fortid er dets danske titel.

Mens der andetsteds i jubilæumsnummeret gives eksempler på, hvad der blev bragt af stof i de enkelte 10-år, skal her nævnes nogle træk og ændringer i bladets udseende og disposition.

Tryk og lay-out: Det var et stort fremskridt, at NA (modsat NfR) blev trykt. Her 50 år efter, hvor der er en anderledes hård kamp om folks opmærksomhed, og hvor man er vant til rigt illustrerede tidsskrifter i fler-farve-tryk, kan bladets tryk og lay-out forekomme noget kedelig. Men for den tid har det utvivlsomt været et gedigent og præsentabelt blad. Fra 1977 fremstilledes bladet i fotosats.

Hvert nummer begyndte med en artikel på forsiden. Lay-out-mæssigt undergik NA en større ændring, da Grethe Ilsøe overtog redaktørposten i 1982. På et forudgående møde med udgiverrådet havde hun fremlagt sine tanker. Med fastholdelse af bladets karakter af nyhedsorgan ønskede hun stoffet opsat tematisk og ikke landevis. Desuden skulle der være en egentlig litteraturrubrik (med abstracts), ligesom udgiverrådet var åbent over for lejlighedsvis temenumre. Den nye redaktør fik frie hænder til at realisere tankerne.

Det blev derfor et noget anderledes blad, læserne fik i hånden fra 1982. De blev mødt af en forside, hvor bladets titel var trykt i farver, og som rummede et forsidebillede,

nordisk arkivnyt

32. årgang 4/1987

Udgiver og ekspedition
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
1218 København K

Redaktion
Grethe Ilsøe (ansv.)
Landsarkivet f. Sjælland m.m.
Jagtvej 10, 2200 København N

Nordiske lokalredaktører

Danmark
Michael H. Gelting
Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9
1218 København K

Island
Adalgeir Kristjánsson
Íslands Nationalarkiv, Reykjavík

Finland
Eljas Orrman
Riksarkivet
Box 258, 00171 Helsingfors 17

Norge
Torbjørn Låg
Riksarkivet
Box 10, Kringsjå, Oslo 8

Sverige
Staffan Smedberg
Riksarkivet
Box 12541, 102 29 Stockholm

Lay-out, sats og montage
I. Frier aps. 02 - 98 70 99

Trykt i Rigsarkivet
ISSN 0546 2851

udkommer i marts, juni, sept.,
dec. Redaktionen slutter 1. febr.,
1. maj, 1. aug., 1. nov.

Indhold

Fra Nordisk Arkivnyt til
Nordiskt Arkivnytt 86
H. Backhaus: Josef Edström
pensionerad 87
T. Låg: Nye interkommunale
arkivordninger 88
P. Nummela: Den finska
utrikesförvaltningens arkiv 96
T. Sahlen: Medelpadsarkiv 97
Tematiske afsnit:
ICA 90; betænkninger 92; orga-
nisation 93; økonomi 93; edb 93;
arkivdannelse 94; heraldik 95; ar-
kivinstitutioner 96; seminarer 99;
publikationer 100; arkivfore-
ninger 101; personalia 102; ud-
land 102.
Tidsskrifttjeneste 103
Register 104

Forsiden

Nordisk Arkivnyt 1982-1987. Col-
lage og fot. ved Bodil Barsøe.

Fra Nordisk Arkivnyt til Nordiskt Arkivnytt

Nordisk Arkivnyt er velnok det væsentligste bindeled imellem nordiske arkivfolk og bidrager igennem sin faglige informations- og nyhedsformidling til udviklingen af en fælles nordisk arkivbevidsthed.

Efter 32 (!) år i Danmark overgår hovedredaktionen af NA fra 1. januar 1988 til Sverige. Det er et sundt og glædeligt tegn på, at tidsskriftet nu også i redaktionel henseende er blevet et reelt nordisk anliggende.

Som svensk lokalredaktør gennem de sidste 8 år er Staffan Smedberg ikke ukendt med det redaktionelle arbejde. Han går ind til sit hverv som hovedredaktør vel rustet ikke blot med erfaring, men

også med planer og ideer for en videre udvikling af NA både indholdsmæssigt og teknisk. Han skal her ønskes held og lykke med sin fremtidige opgave. Det er et stort arbejde at redigere NA, men det er tillige en ære og en glæde!

Velkommen SSg exit GI

Til NAs ugværråd

- NAs lokalredaktører
- medarbejdere ved NAs tidsskrifttjeneste
- alle, der har bidraget med stof til NA.

Og sidst, men ikke mindst
til NAs læsere:

Tak for de 6 år, vi i gensidig inspiration
sammen har tjent det nordiske arkivvæsen!
En glædelig jul og et godt nytår til alle!

Grethe Ilsøe

der lignede et abstrakt maleri med begreber, der gengav væsentlige arkivfunktioner.

NA rummede nu også en kolo-
fon, og som bebudet blev stoffet
opdelt efter tema og ikke efter lan-
de. Af tematiske afsnit finder man:
love, cirkulærer, økonomi, perso-
naleforhold, registrering, kassati-
on, edb, mikrofotografering, kur-
sus, publikationer, udstillinger, di-
verse, personalia, udland samt den
ligeledes nye tidsskriftstjeneste.
Årsstatistikken, hvor tallene hidtil
var blevet bragt under de enkelte
lande, blev følgelig også samlet for

alle lande – sådan som det stadig
er tilfældet. For at lette kompara-
tion forsøgte man at egaliserer oplys-
ningerne, og de mange talkolon-
ner blev kvikket op med en teg-
ning. Se illustration s. 31.

I Grethe Ilsøes redaktørtid blev
der eksperimenteret med de farve-
lagte forsider, og det sidste num-
mer, hun udgav i 1987, forsynede
hun med en kollage af alle de for-
sider, hun havde bragt. I afskeds-
nummeret bragtes også et billede
af hende, hvor hun går ud af en
dør, forsynet med et Exit-skilt. Si-
den da har der været eksperimen-

■ Fra Grethe Ilsøes sidste nummer.
Symbolsk afsked og godt humør.

teret med forskellige typer forsi-
der.

Da redaktionen flyttede til Sve-
rige i 1988, anvendte man desk-
top-publishing, hvad der var for-
bundet med nogle indkøringsvan-
skeligheder. Og fra 1991 blev bla-
det langt rigere illustreret. Da re-
daktionen i 2005 flyttede til Island,
„beroligede“ den nye hovedredak-
tør, Eiríkur Guðmundsson, læse-
ne med, at der var en lang tradition
for bogproduktionen i Island. Nu
har der vel aldrig været nogen be-
tænkelighed i den retning, i så fald
er de blevet gjort til skamme. For
under det nuværende islandske re-
daktørskab har NA fået en ansigts-
løftning, og er lay-out-mæssigt vel
aldrig fremstået mere indbydende
end nu.

Ændringer i indhold

Vender vi os fra udseendet til ind-
holdet finder vi også en række ny-
skabelser i form af nye rubrikker.
Som nævnt kom både *årsstatistik-
ken* og *tidsskrifttjenesten* i 1982. Et
første eksempel på *hovedredaktø-
rens spalte* finder vi også i 1982, da
Grethe Ilsøe redegjorde for tanker-
ne bag omformningen af bladet.
Og hendes sidste nummer (i 1987)
blev ligeledes forsynet med hoved-
redaktørens spalte, hvor hun filoso-
ferede over, om skiftet til en svensk
redaktør også ville ændre navnet til
„Nordiskt Arkivnytt“. Hovedredak-
tørens spalte blev en fast rubrik i
Staffan Smedbergs redaktørtid.

Frem gennem 1990'erne kom
flere af de faste rubrikker, vi ken-
der fra idag: Rubrikken „Portræt-
tet“ kom i 1990, „Dokumentet“ i
1994:1, „Institutionen“ i 1997:4 og
endelig kom rigsarkivarens spalte i

Huvudredaktören

Kära läsare!

Så börjar alla hedervärda redaktörer och så börjar även jag.

Nordisk arkivnyt har alltså fått en ny huvudredaktör och något kommer det väl att märkas - för nya kvastar sopar gärna - men i detta nummer knappast så mycket vad innehållet beträffar. Om jag får dra likheter med lekamlig spis, så för läsningen av detta NA-nummer mest tanken till havregrynsgröt med mjölk och knäckebröd utan pålägg. Näringsrikt och nyttigt men knappast upphetsande.

stora och tunga delen - den del som är så svår att beskriva, emedan den är just så stor och så nära.

Det är i vardagen vi särskilt väl behöver samtalet med grannarna. Genom deras ögon kan vi upptäcka att det självklara inte är så självklart. Ibland ger detta anledning att söka nya lösningar på problemen, lika ofta tillfälle att yvas över de redan funna. NA skulle kunna tjäna som forum för ömsesidig upptäckarglädje. Därför önskar jag tema-nummer. Sådana

2000:2. I 1990-erna finder vi också en rubrik „Smått och gott“, der forsvandt igen, ligesom den tematiske opdeling af stoffet, der fra 1991 igen er opdelt landevis, men med en vis tematisering: organisation, økonomi, utomnordiska kontakter, konferenser m.m., lagar m.m. – og så altså portrættet. Idag fremtræder NA med en blanding af tematisk og landevist ordnet stof.

Gennem hovedredaktørens spalte kan man ret nøje følge udviklingen i NA. Læseren hører om tekniske problemer, hvad det pågældende nummer indeholder, hvad der rører sig tiden, men undertiden også en vis selvkritik. I spaltens forholdsvis korte levetid skal blot nævnes Kerstin Abukhanfusas friske, lidt snakkende stil. I 1991:1 havde hun på et kursus lært, at tidsskrifter gennemgår samme udviklingsstadier som et menneske: „Det betyder, at NA nu bör vara en Dam i sin bästa ålder; ännu ungdomlig och tilldragande men med en begynnande livserfarenhet... Jag tycker också att hon har börjat hitta sin stil, åtminstone vad beträffar det yttre. Ifråga om innehållet får vi hoppas att hon fortsätter att utvecklas så länge hon lever“.

Den finske hovedredaktør, Pertti Hakala, benyttede i sit første nummer hovedredaktørens spalte til at præcisere NA.s opgaver og formål. Han sondrede mellem et nyheds- og et aktualitetsorgan, og at NA karaktermæssigt måtte ligge nærmest det sidste. „Det kan på gode grunde hævdes at artiklerne i Nordisk Arkivnyt i regel ikke er dagslændor, utan ett bestående informationsvärde“. Hermed svarede han på den kritik, der havde været af, at bladet ikke altid kunne bringe helt friske nyheder, og at det i den henseende ikke kunne hamle op med elektroniske medier. Hermed berørte han NA.s fremtids- og handlemuligheder.

Det havde Grethe Ilsøe tidligere gjort, da hun i 1982 overtog redaktørposten og filosoferede over bladets muligheder for at dække et stadigt mere differentieret arkivvæsen. Hun skrev: „Den moderne arkivtjeneste er uhyre kompleks. Den rækker fra udviklingen af records management over udarbejdelse af journal- og kassationsplaner til arkivdannelse og –styring, den omfatter spørgsmål om materialer og medier, deres opbevaringsforhold, konservering og restaurering, og

■ Kerstin Abukhanfusa satte personligt præg på hovedredaktørens spalte med tegning af sig selv og sin underskrift. Gengivelse fra NA 1990:2-3.

den indeholder hele den mangfoldighed af begreber, der knytter sig til arkivaliers tilgængeliggørelse: orden, registrering, adgangsbestemmelser, forskerservice, kopiering, kopispredning, udlån, undervisning i arkivkundskab, udstillings-, publikations- og dokumentationsvirksomhed.“

Fremtiden

Udgiverrådet har afstukket nogle formålsbestemte rammer for NA, og i det daglige redaktionsarbejde har redaktionen et vidt spillerum med hensyn til at udfylde rammerne. Hvordan NA fremover udvikler sig, afhænger af såvel udgiverråd, redaktion som af ydre forhold.

Det er således op til udgiverrådet i fremtiden at tage stilling til store spørgsmål som NA.s udgivelsesform: Om NA fortsat skal udgives i en papirudgave eller lægges digitalt på internettet – også om eller hvordan sigtet med NA som et nyheds- og orienteringsorgan skal fastholdes.

I det daglige arbejde diskuterer redaktionen løbende, hvordan indholdet skal blandes. I sine erindringer har Harald Jørgensen nævnt, hvordan han konstant måtte have saksen parat for at beskære for lange bidrag. Det er til stadighed en redaktions opgave, og ikke mindst i et tidsskrift der ikke skal præges af tunge arkivfaglige indlæg, men netop have karakter af et orienterings- og nyhedsorgan.

For at fastholde dette sigte, men også for at undgå større redigerings- og forkortelsesopgaver samt frustrationer fra bidragsydere har redaktionen lagt nogle rammer for omfanget af forskellige typer bi-

drag. Bidragydere mindes også om, at indholdet er rettet mod et nordisk publikum og gerne må fokusere på principielle og / eller generelle aspekter, ligesom redaktionen vil opfordre til artikler med nordisk komparativt sigte.

Opgaven er ikke blevet lettere, men på en måde mere spændende. I de første mange år af NA.s historie syntes det nemmere at leve op til formålsparagraffen: man skrev for en betydelig mindre, men omvendt langt mere homogen læserkreds. Der var langt færre ansatte i de nordiske arkivvæsen, og traditionelt havde arkivarer en historiefaglig uddannelse. Deres funktioner var færre og mere ensartede. På de tidlige nordiske arkivdage var deltagerantallet så begrænset, at de kunne afholdes på det stedlige arkiv. Det skyldtes ikke kun begrænsede rejsemidler, men afspejlede et mindre arkivvæsen. Deltagerne kendte i vid udstrækning hinanden. Det nordiske spillede måske også en større rolle, og kampen om folks opmærksomhed var helt klart mindre.

I dag er situationen noget anderledes. Kredsen af ansatte i de nordiske arkivvæsen er vokset markant, og de udfører mere forskelligartede funktioner, der naturligt nok forudsætter lige så forskelligartede faglige kvalifikationer. Det kommer tydeligt frem, når der arrangeres fælles kurser for „papirarkivarer“ og IT-folk. Hver gruppe undrer sig vist over den andens uvidenhed på specifikke områder. Fællesnævneren er arbejdet med arkivalier, men fællesmængden af viden kan være begrænset. Omvendt er villigheden til at dele ud af

sin viden stor.

I dag rummer arkivvæsenet blandt andet grupper af administrationspersonale, betjente (der ofte besidder stor viden om arkivheuristik), arkivarer samt IT-udviklere. NA henvender sig nu til en langt større gruppe end tidligere, der gennem funktioner og faglighed er mere uhomogen end tidligere, ligesom kampen om folks opmærksomhed er blevet langt større end tidligere. Med internettet er adgangen til informationer nærmest uendelig – men også uoverskuelig.

I redaktionsarbejdet kan det være nyttigt at tænke tilbage på fællesmængder og delmængder, ikke blot når det gælder faglighed, men også når det gælder forholdet mellem det nationale og det nordiske. NA synes fortsat at have en rolle som nyheds- og orienteringsorgan. Om NA skal udgives digitalt, er udgiverrådets beslutning, men nu drager NA nytte af internettet. NA skal ikke rumme lange og tunge arkivfaglige artikler eller lange bog anmeldelser. I årenes løb er bidragenes længde nok øget, men internettet giver netop mulighed for kortere omtaler og præsentationer i NA med links til mere fyldegørende omtale andetsteds. Eksempelvis kunne tungere faglige artikler lægges på internettet, hvortil der kunne henvises i NA. Ved 50-års-jubilæet må opmærksomheden derfor rettes mod, hvorledes NA kan tilpasse sig både til en ændret læserkreds og til nye informationskanaler.

NA blev til på Harald Jørgensens initiativ, og gennem en meneskealder gav han bladet en nordisk profil, ligesom han var involveret i meget andet arbejde med

nordisk sigte. Han nåede at udgive 104 numre af NA – i øvrigt alle til tiden! Grethe Ilsøe satte så afgjort sit præg på bladet gennem en række redaktionelle ændringer, der gav bladet et nyt ansigt. I rigsarkivarens spalte NA 2006:1 takkede den islandske rigsarkivar Olafur Asgeirsson Harald og Grethe for deres indsats. Efter Grethe Ilsøe satte såvel den svenske, norske som finske hovedredaktør deres præg på bladet. Og under det islandske hovedredaktørskab har bladet fået et nyt layout, der med Kerstin Abukhanfusas ord kan gøre damen „tilldragende“. Den ambulerende redaktørpost kan – rigtigt anvendt – både fremme det fælles nordiske og fornyelse.

Om man i dag kan pege på en tilsvarende nordisk ildsjæl som Harald Jørgensen skal være usagt. Men tiden er også en anden; nordisk samarbejde – herunder nordiske arkivdage – er blevet en helt naturlig ting, og det var derfor ganske oplagt ikke at udgive jubilæumsnummeret på bladets fødselsdag (den 15. marts), men at uddele bladet på de nordiske arkivdage. Gennem 50 år har NA bidraget til at knytte arkiver i Norden sammen og skabe en nordisk fællesskabsfølelse gennem udveksling af informationer. Opgaven bliver fortsat at opfylde dette formål under hastigt skiftende forhold såvel inden som uden for arkiverne. ♦

„Ved at studere fortiden, lærer vi nutiden at kende“

Interview med Harald Jørgensen,
initiativtageren til Nordisk Arkivnyt

Den 3. juni 2005 blev initiativtageren til Nordisk Arkivnyt, Harald Jørgensen, interviewet. På det tidspunkt var han 98 år – og her ved udgivelsen af jubilæumsnummeret 99. Det var en veloplagt og slagfærdig mand, der blev interviewet. Træk af Nordisk Arkivnyts historie er tidligere blevet skildret i Harald Jørgensens erindringer og i Nordisk Arkivnyt. I interviewet blev der fokuseret på Harald Jørgensens virksomhed inden og uden for Norden. I samtalen deltog desuden Harald Jørgensens efterfølger som Nordisk Arkivnyts hovedredaktør, Grethe Ilsøe. Senere blev hun landsarkivar for Landsarkivet for Sjælland – en stilling Harald Jørgensen gennem mange år havde bestridt. Grethe Ilsøe er ligeledes gået på pension. Ved mødet med de to pensionerede hovedredaktører og landsarkivarer blev der opullet en række tildragelser i forbindelse med Nordisk Arkivnyts tidlige historie og Harald Jørgensens virksomhed.

Begyndelsen

– NA har sine rødder i det danske blad Nyt fra Rigsarkivet. Hvordan begyndte det hele?

■ Harald Jørgensen tog initiativ til Nordisk Arkivnyt og nåede i sine 26 år som bladets hovedredaktør at udsende 104 numre. I 2006 er han fyldt 99. Foto: Leon Jespersen.

Udgivelsen af Nyt fra Rigsarkivet var Vagn Dybdals idé, mens det var mig, der fik idéen til NA.

– Nyt fra Rigsarkivet udkom første gang i 1951. Havde de andre nordiske arkivvæsener tilsvarende interne nyhedsorganer?

Nej, jeg mener ikke, at der var noget tilsvarende andre steder.

– Det er påfaldende, at Nyt fra Rigsarkivet lige fra begyndelsen også rummede nordisk stof. Hvorfor denne nordiske indfaldsvinkel i et internt dansk arkivblad?

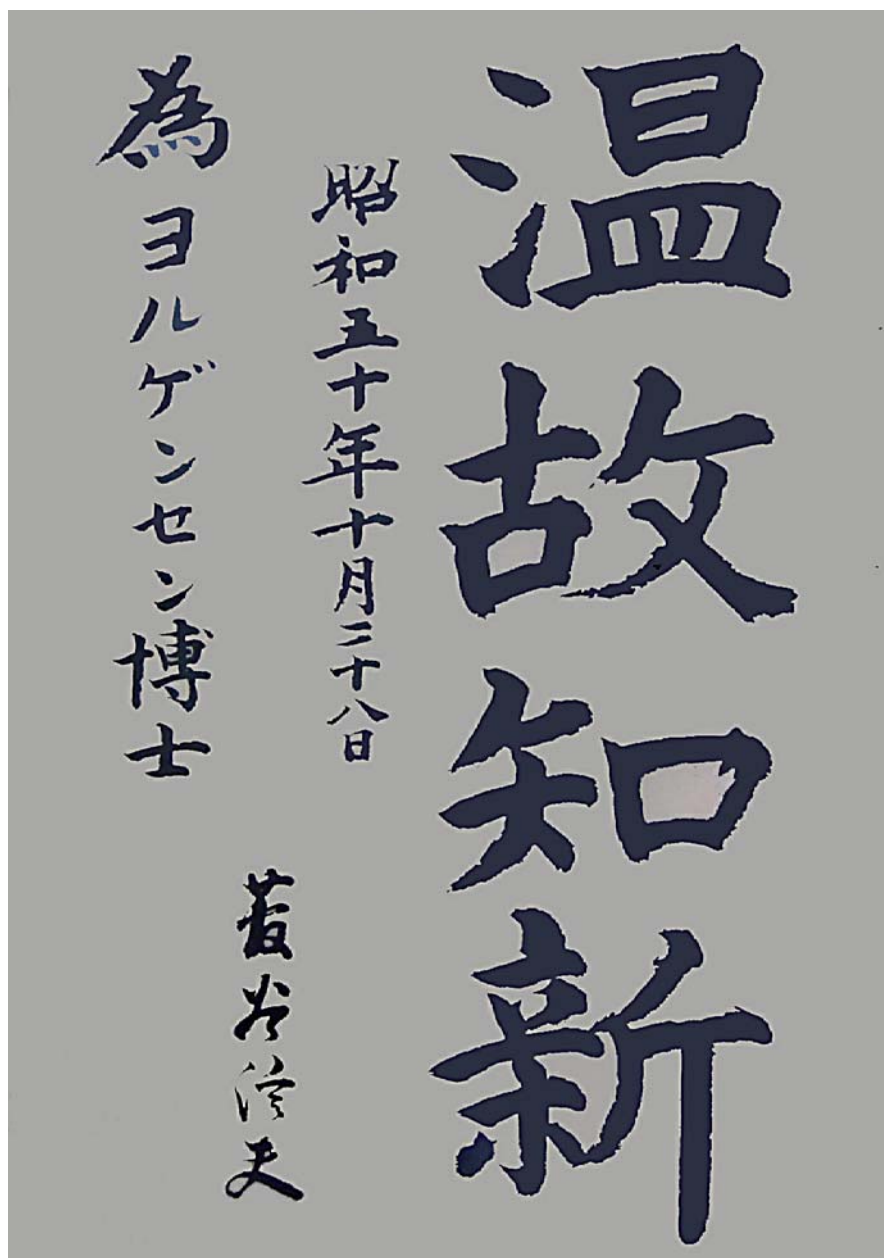
Fordi det interesserede mig.

– Var dine kolleger interesseret i det nordiske stof?

Jeg spurgte dem ikke. Jeg bragte det bare, så kunne de læse det, ellers kunne de bare lade være.

– Nyt fra Rigsarkivet blev på dit initiativ på de Nordiske Arkivdage i Åbo 1954 til et mere nordisk blad. Din chef, rigsarkivar Axel Linvald, synes ikke positiv over for alle dine idéer. Men der var enighed om at udvide det nordiske stof og at udpege informanter i hvert land. Men så vidt jeg kan se, gjaldt uenigheden, om man skulle skabe et egentligt Nordisk Arkivnyt, der endvidere skulle trykkes. Den nye danske rigsarkivar (Svend Aakjær), der tiltrådte i slutningen af 1955, var for idéen?

Ja, det var han. Han støttede idéen, og kort efter hans tiltrædelse udkom det første nummer af NA.

■ Under sit besøg i Japan 1975 modtog Harald Jørgensen denne smukt udformede tekst, der i oversættelse lyder: „Ved at studere fortiden, lærer vi nutiden at kende“.

Foto: Leon Jespersen

De første år af NA

I 1956 blev navnet ændret til Nordisk Arkivnyt; men i årene 1956–1966 var der tale om et hovedsageligt dansk blad, der også blev finansieret af Danmark. Der kom indberetninger fra lokalredaktører i øvrige nordiske lande.

– Hvordan så man i Danmark og i de andre nordiske lande på det?

Det kan jeg vanskeligt huske, men i 1966 blev det hele lagt i fastere rammer og med fordeling af udgifterne mellem de nordiske lande.

– Du tog initiativ til bladet, men i en lang periode skrev du vel nærmest bladet? Gav det ikke et stort arbejdspress?

Jeg følte det ikke som et arbejdspress. Det var aflyst, jeg lavede det. Det nordiske har altid interesseret mig. Tænk på, at jeg havde en fortid som journalist på Politiken. Min onkel, Valdemar Koppel, var redaktør på Politiken. Men i 1966, da NA kom i fastere rammer, spurgte jeg rigsarkivarerne, om jeg ikke også kunne få løn for at lave bladet...

Harald Jørgensen trivedes åbenbart med redaktørjobbet, for han redigerede bladet i 26 år og fortsatte som redaktør fem år efter sin pensionering. Han blev efterfulgt af Grethe Ilsøe, der sad i 5 år, det vil sige danske redaktører i over halvdelen af NA.s levetid. I 1988 overgik hovedredaktørposten til Staffan Smedberg fra Sverige. I den forbindelse funderede Grethe Ilsøe i NA over, om titlen samtidig ville blive ændret til Nordiskt Arkivnytt, men det skete ikke.

„Her sker intet“

– Du nøjedes ikke med at redigere bladet; i mange år skrev du også størstedelen af bidragene. Men du var afhængig af informationer fra det øvrige Norden.

Ja, jeg måtte sørge for, at der var en blanding af nordisk stof, at der var noget fra hvert enkelt land. Der var engang, hvor jeg ikke havde fået noget stof fra Norge. Jeg ringede til den norske lokalredaktør (Eken). Han sagde, at der ikke var sket noget. Jamen, så er det en redaktørs forbandede pligt at sørge for at opfinde noget, svarede jeg.

Det nordiske engagement

– Hvilket andet nordisk arbejde engagerede du dig i?

Jeg var med i bestyrelsen for Letterstedtska Föreningen. På den måde blev der bevilget penge til flere nordiske kolleger, der kunne opholde sig ved Landsarkivet for Sjælland. Det var ikke så meget den anden vej. Jeg husker, at der blev bevilget penge til en dansker (Hans Worsøe) til et ophold i Sverige. I tidens løb har jeg redigeret tre nordiske tidsskrifter: Nordisk Tidskrift, Nordisk Arkivnyt og fagpressens organ Pressen.

I 1970'erne redigerede jeg en række temahæfter med titlen Nordisk Arkivkundskab, og så har jeg skrevet en bog om Nordiske Arkiver. Jeg har besøgt alle de arkiver, som jeg har beskrevet. Også det i Tromsø.

– Hvordan blev det finansieret?

En del af midlerne kom fra Letterstedtska Föreningen. Den støttede også udgivelsen af bogen.

– Norden har spillet en meget stor rolle for dig.

Ja, under de nordiske arkivdage i Island 1987 spurgte den islandske præ-

sident, Vigdis Finnbogadottir, til mig, og hun inviterede bestyrelsen for Letterstedtska Föreningen, som jeg dengang sad i. Vi besøgte hende på præsidentens embedsbolig i Bessarstadir; næste gang, jeg mødte hende, var såmænd på Platanvej i København. Frem til 1987 havde jeg deltaget i alle arkivdage siden 1935 – med undtagelse af én. Den sidste, hvor vi optrådte i kjole og hvidt, var arkivdagene i 1939.

Uden for Norden

– Vi kunne nævne flere eksempler på, hvordan du har engageret dig i nordisk samarbejde, men du har også været internationalt orienteret for eksempel med undervisning på arkivskolen i Marburg.

Ja, jeg underviste i nordiske arkivforhold. Det gjorde jeg i mange år, men så manglede de penge.

– Og så er du æresmedlem af ICA? Det blev jeg udpeget til af den canadiske rigsarkivar.

Jeg har været vidt omkring. Jeg har holdt foredrag i den engelske og i den amerikanske arkivforening, og jeg har også været i Afrika.

Jeg har rejst i Canada og USA. I USA kom jeg rundt med Greyhound Bus. Jeg overnattede på de steder, hvor vi kom frem – aldrig i bussen. Men jeg faldt på en af turene i snak med en kvinde fra en international organisation. Samtalen førte til en indbydelse til et selskab hos den lokale dommer, hvor også byens borgmester deltog. Det skabte kontakter, og jeg blev udnævnt til æresborger i Chata-nooga og fik nøglerne udleveret „til byen“. I 1958 deltog jeg i den danske

udstilling i Paris. Jeg fik en kollega med, der kunne fransk, men her – 50 år efter – kan jeg vist godt afsløre, at han sad i et hjørne og læste kriminalromaner, mens jeg kæmpede med det franske.

– Du var også i Tyskland lige efter 2. verdenskrig, indskød Grethe Ilsøe.

For at komme ind i Tyskland efter krigen blev jeg major, og sammen med Johan Hvidtfeldt og Åke Kromnow rejste vi til Berlin for at registrere arkivalier vedrørende Norden. Der så forfærdeligt ud, men vi havde adgang til særlige amerikanske butikker, hvor der absolut ikke var mangel på varer.

– Og I besøgte Friedrich Meinecke? Ja, og på forhånd havde vi spurgt, hvad vi kunne tage med. Sovepiller og snaps var svaret. Det første kunne jeg få, fordi der var en læge i min familie. Vi arbejdede i den amerikanske sektor, men rejste både gennem den britiske, russiske og franske sektor. Jeg besøgte også engang Japan, der var kun én i selskabet, der kunne tale engelsk.

Jamen, du klarede dig rundt omkring i verden, ved blot at snakke,

■ I Harald Jørgensens lejlighed hænger et billede af hans farfar, A.D. Jørgensen, der var det danske Rigsarkivs første chef.

indskød Grethe Ilsøe, og du kunne altid fortælle noget, når du kom hjem. Personalet strømmede til, når du kom hjem. Mens du var væk, var jeg souschef på arkivet.

I formiddags var jeg i Paris

Der må være noget med luften på Landsarkivet for Sjælland, Harald Jørgensen er 99, efterfølgeren Sunne Dalgaard er 84, og Grethe Ilsøe, der deltager i interviewet, er ligeledes pensioneret. Nu har Landsarkivet for Sjælland Inge Bundsgaard som landsarkivar. Det er vist de færreste arkivinstitutioner, der kan fremvise tre forhenværende og en nuværende landsarkivar.

Harald Jørgensen har meget at tænke tilbage på: Det holder mig frisk at tænke på de mange ting, jeg har oplevet. Grethe Ilsøe, der jævnligt besøger Harald Jørgensen, indskyder: Når jeg kommer på besøg, kan Harald Jørgensen sige, at i formiddags var han i tankerne i Paris.

På væggen hos Harald Jørgensen hænger et konkret bevis på besøget i Japan. Intervieweren – en årsunge på 52 – trækker sig tilbage for at fotografere et billede med japansk skrift. Den smukke skrift er lavet af Nubuo Sugaya den 28. oktober 1975, da Harald Jørgensen besøgte det japanske rigsarkiv i Tokyo. I nederste venstre hjørne er skriften heldigvis oversat. Den lyder: „Ved at studere fortiden, lærer vi nutiden at kende“...

Nordisk Arkivnyt som nyhetsorgan

De nordiske riksarkivarene har lenge vært opptatt av Nordisk Arkivnyt (NA) som nyhetsblad. Det har riktignok variert over tid hvor sterkt interessert vi har vært i NA ut fra dette perspektivet, og vi må også kunne innrømme at noen riksarkivarer har vært mer fokusert på nyhetsaspektet enn hva andre har vært. Men variasjonene til tross, nyhetsformidlingen har vært selve grunnlaget for NAs eksistens helt fra Harald Jørgensen satte ideen ut i livet for 50 år siden.

Over tid har det variert noe med hensyn til hvor vellykket NA har vært som formidler av nyheter i den nordiske arkivlandskapet. Men nå i jubileumsåret er det godt å kunne konstatere at NA som nyhetsformidler fungerer meget godt, og det er tilfredsstillende å oppleve at hovedredaktørene de seneste årene på en meget god måte har klart å følge opp riksarkivarenes ønsker og intensjoner med bladet.

Så kan man selvsagt spørre hvorfor det er viktig at NA er et godt nyhetsblad. For min egen del legger jeg vekt på at NA er den eneste nordiske kanalen for systematisk informasjon om hva som foregår på arkivfeltet i de nordiske landene sett under ett. NA blir dermed viktig for å „holde samtalen i

gang mellom arkivpersonalet i de nordiske lande i periodene mellom de tilbakevendende nordiske arkivdage „ for å sitere fra Harald Jørgensens avskjedshilsen i 1982. Da blir det viktig at bladet kommer regelmessig og relativt hyppig med de nyhetene som det er viktig å få meddelt raskt til leserne av NA. Regelmessighet med ferske nyheter er langt å foretrekke fremfor et blad som kommer uregelmessig og bringer nyheter som har mistet nyhetens interesse på veien. Bedre med et tynt og regelmessig nyhetsblad enn et tykt blad uten egentlige nyheter. God nyhetsformidling er dessuten et selvstendig og viktig bidrag til et nordisk samarbeid i arkivsektoren. For meg blir derved NA som informasjonskanal et viktig symbol på og et viktig redskap for nordisk samarbeid.

Nyhetsaspektet – informasjonsaspektet – har et læringsaspekt det er verdt å ta godt vare på. Gode ideer i det ene nordiske landet kan ha smitteeffekt, få ting til å skje, i andre nordiske land; bli kopiert, videreutviklet og videreført av kolleger i andre arkivmiljøer i Norden. Her kan vi oppleve gleden ved å stjele hensynsløst fra hverandre – ikke bare fra Shakespeare!

Dermed blir ikke bare regel-

messighet og hyppighet en viktig side ved NA som nyhetsblad. Også den systematiske innsamlingen av nyhetsstoff blir en viktig del av det hele. Hvor systematisk er NA i sin søken etter nyheter i det enkelte land? Hvor pågående er de lokale redaktørene i sin nyhetssøking? Har vi – har NA – utviklet et system som sikrer at alle viktige nyheter fanges opp og kommer raskt ut til glede for de mange? Dette er et spørsmål som først og fremst berører de lokale redaktørene sitt arbeid, arbeidsbetingelser og måten de arbeider på. Den lokale (nasjonale) redaktøren er avhengig av god og systematisk kontakt med mange medarbeidere for at vedkommende skal ha en rimelig mulighet til å gjøre en god jobb. Dermed blir den redaktørens arbeidsforhold og det nasjonale systemet rundt redaktøren ganske så avgjørende for kvaliteten på meldingene fra det enkelte land og dermed for kvaliteten på hele NA som nyhetsorgan. Det er riksarkivarenes ansvar å sørge for at redaktørene får slike arbeidsbetingelser at nyhetsaspektet ved NA blir ivarettatt på en god måte. Jeg håper riksarkivarene vil være seg sitt ansvar bevisst både i og etter jubileumsåret. ♦

Nordisk Arkivnyt i 50 år

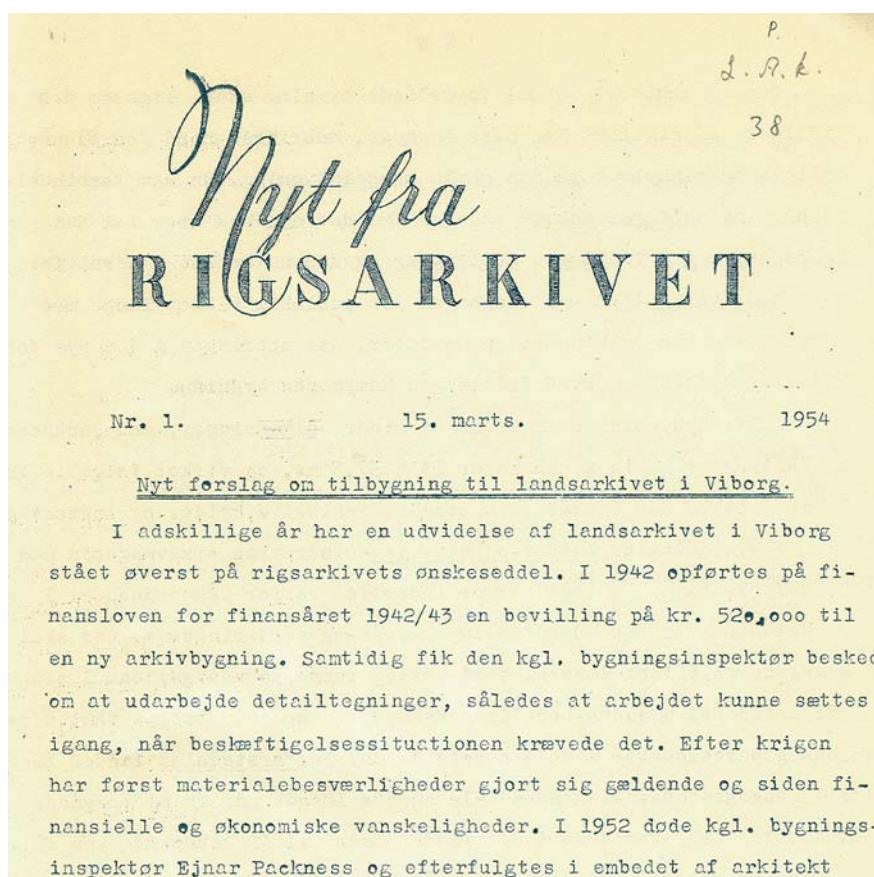
Leon Jespersen

1950-erne

Pladsproblemer og kassationsdebat

I 1956 blev det danske tidsskrift „Nyt fra Rigsarkivet“ til „Nordisk Arkivnyt“. Indholdsmæssigt var overgangen ikke så brat, som man kunne tro; dels havde NfR bragt en del nordisk stof, dels var NA efter 1956 fortsat et dansk udgivet blad, men med en klarere nordisk profil. I velkomstartiklen i NA nr. 1 (1956) nævnes, at bladet fremover vil bringe mere nordisk stof. Til det formål var der allerede fra 1954 udset personer i de respektive nordiske lande med henblik på at indsende stof, „der egnede sig til optagelse i bladet“. Bladet skulle fortsat fungere som et meddelelsesorgan og ikke rumme afhandlinger. Stof fra forskellige dele af Norden skulle fremme løsningen af diverse arkivspørgsmål, ligesom NA skulle skabe kontakt både inden for de enkelte lande og mellem de nordiske lande.

Hvad man fandt „egnet“ stof, skal der her gives nogle smagsprøver på fra 1956–59. Forgænger

■ Nordisk Arkivnyt udviklede sig fra det danske blad "Nyt fra Rigsarkivet".

NORDISK ARKIVNYT

Nr. 4 . 15. december 1956 . 1. årgang

UDGIVER: RIGSARKIVET, RIGSDAGSGÅRDEN, KØBENHAVN K • ANSVARLIG EFTER PRESSELOVEN: OVERARKIVAR DR. PHIL. HARALD JØRGENSEN

ARKIVKONGRESSEN I FIRENZE

Den 3. internationale arkivkongres, der fandt sted i Firenze i dagene 25.–29. september 1956, blev det hidtil største arkivmøde, hvad tilslutning angår. På den officielle deltagerliste var optaget ca. 560 delegerede fra 35 forskellige lande, hvortil kom repræsentanter for De forenede Nationer og UNESCO. Selv om ikke alle på deltagerlisten opførte personer var mødt, var det dog en meget imponerende forsamling. Italien stillede naturligvis med den største delegation, nemlig 143 deltagere, men Frankrig kom umiddelbart i hælene på værtslandet med 140 deltagere. Derefter var der et langt spring ned til de næste delegationer. Spanien var mødt frem med 36 repræsentanter, efterfulgt af Vesttyskland med 30, England med 28 og Holland med 27 deltagere. Af de nordiske lande

havde Sverige sendt 10, Finland 8 og Danmark 5 repræsentanter, medens Norge og Island havde hver 1 deltager.

Medens åbningsmødet var henlagt til festsalen (Sala dei Duccento) i det imponerende Palazzo Vecchio, fandt møderne i det internationale arkivråd og selve kongressens arbejds møder sted i statsarkivet i Firenze, der er installeret i Uffizierne. Der fandtes her en tilstrækkelig stor sal til at rumme de mange deltagere, og der var installeret et simultantolkningsanlæg, der gjorde det muligt at følge forhandlingerne efter behag på engelsk, fransk, tysk, italiensk, spansk og russisk. Det var dog kun ved de egentlige arbejds møder, at tolkningsanlægget var i brug. Ved den officielle åbning og ved forskellige receptioner og indvielser af arkivudstillinger m. m. taltes kun italiensk. De vigtigste af disse taler blev dog senere tilstillet de udenlandske deltagere på engelsk eller fransk.

I forbindelse med mødet var der arrangeret forskellige receptioner, udflugter m. m. Der var en officiel modtagelse på Palazzo Vecchio med efterfølgende besøg i en del af malerisamlingerne i Uffizierne. Endvidere blev der afholdt en koncert i den hvide sal i Palazzo Pitti. Efter koncerten var der adgang til at besøge de tidligere kongelige værelser i Palazzo Pitti. En eftermiddag arrangeredes en udflugt i turistbiler til den lille by Prato, 18 km nord for Firenze. I anledning af de fremmede arkivarers besøg paraderede borgergarden foran rådhuset i de gamle middelalderlige landsknekteuniformer, og gæsterne modtoges med hornfanfarer.

Lørdag den 29. september var der arrangeret en heldagsudflugt gennem det skønne landskab syd for Firenze med besøg i Siena og San Gimignano. Begge steder var der lejlighed til at besøge en række historiske bygningsværker, museer og arkiver. Ved besøget i Siena var bankfirmaet Monte Dei Paschi vært ved en overdådig frokost, og hver af deltagerne fik foræret et eksemplar af et stort og fornemt udstyret skrift omhandlende bankens historie.

Herolder blæser mødet ind.

33

■ I NA 1956:4 rummede bladet for første gang en illustration. Af herolder der åbnede arkivkongressen i Firenze i sept. 1956.

(NfR) havde bragt store og små nyheder; i NA kan man fortsat finde „smånyheder“, som at etage 3B i det danske rigsarkiv havde fået stærkere pærer, så man også uhindret kunne ekspedere på meget mørke dage. Der er en mindre føljeton om Lord Nelsons Order Book fra 1801, der var blevet solgt på auktion, men hvor det danske rigsarkiv sikrede sig affotografering. Men det overordnede indtryk er, at NA i de første år bragte meddelelser om helt centrale arkivfaglige spørgsmål.

Arkivbyggerier

Et tilbagevendende tema i de første numre af NA er de mange *arkivbyggerier*. Fra de enkelte nordiske lande omtales bla. et nyt svensk krigsarkiv, et nyt stadsarkiv i Stockholm, et forslag til et nyt norsk rigsarkiv samt nybyggeriet ved Landsarkivet i Viborg. Men man finder også en ledende artikel om „Moderne fransk arkivbyggeri“ og om Vesttysklands nye Bundesarchiv i Koblenz (1956). Pengene var små, for i det nyindrettede Erhvervsarkiv i Århus (1958) havde man ikke haft penge til inventar i mødeværelset, ligesom der manglede nogle møbler i ekspeditions-kontor, læsestue og bibliotek. Et tidstypisk indtryk er også de tilbagevendende oplysninger om mormonernes filmninger. Som modydelse for filmningerne afleverede mormonerne en kopifilm samt donerede læseapparater, som arkivgæster i mange år har haft nytte af.

Journalplaner og kassation

Arkivbyggeriet hang sammen med den større produktion af arkivalier. Modsat i dag, hvor NA gerne undgår at behandle konkrete afleverin-

ger – med mindre de rummer noget principielt eller ekstraordinært interessant – bragte NA dengang omtale af afleveringer og af kassationer. Netop for at begrænse arkivtilvæksten og behovet for nye bygninger finder vi en kassationsdebat og flere indlæg om nye hierarkiske, emnemæssigt opdelt arkiv- og journalsystemer hos myndighederne for at lette kassationsarbejdet. Og det foreslås, at der – som i

Frankrig – udstationeres arkivarer hos myndighederne ved udformning af nye arkiv- og journalsystemer. I en artikel om en norsk komitéindstilling foreslås „arkivbegrensning“ under arkivdannelsen, mhp. hurtig udskillelse af „arkivverdigt“ materiale. Meget sigende blev der netop diskuteret nye arkivbygninger og kassationsproblemer på arkivkongressen i Firenze (1956), og temaet for den nordiske

arkivdag i Århus 1957 var „aktuelle arkivalske byggeplaner“. At NA bragte artikler om centrale, tilbagevendende arkivemner ses vel primært af, at man kan nikke genkendende til temaerne: Arkivbyggeri, arkivernes rolle i samfundet, konserveringsmetoder, herunder afsyring, der også er et tema i sidste nr. af NA (2006:2).

Mere nordisk og internationalt stof

Det nordiske stof er fyldigere efter 1956; flere ledende artikler omhandler ikke-danske forhold, og institutionaliseringen af informanter har sat sine spor. Men at der fortsat var tale om et danskudgivet og –præget blad, ses bla. af en klar overvægt af dansk stof og rent formelt af, at rubrikken „Norden“ rummer bidrag fra Norden (minus Danmark). Efter 1956 rummer NA bidrag om de respektive landes arkivvæsener: Her findes artikler om

de islandske herredsarkiver, om det færøske landsarkiv og om de problemer som Finland havde i forbindelse med de mange flygtning fra Karelen (de karelske forsamlingers centralarkiv). Med omtalen af nordiske arkiver og tal for de respektive landes arkivvæsener ligger rubrikkerne „institutionen“ og „årsstatistikken“ i svøb. Man kigger ikke blot uden for de statslige arkivvæsener med omtale af Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv samt Udvandrerarkivet, men også ud i det øvrige Europa.

Udover fransk og tysk arkivbyggeri hører vi om det polske og det italienske arkivvæsen, ja sågar om arkivet i Simancas og Johannitterordenens arkiv på Malta. Nogle af disse artikler er oversat fra udenlandske arkivtidsskrifter. Efter 2. verdenskrig var behovet for kom-

munikation og rejser stort. Både internationale konferencer, rundbordssamtaler og naturligvis de nordiske arkivdage får stor opmærksomhed i bladet. I 1957 refereres udførligt diskussionerne på arkivdagen i Århus om arkivbyggeplaner i Norden, og ikke mindst denne arkivdag afspejler den erfaringsudveksling, der var ét af formålene med NA. Også socialt kom man hinanden nærmere. Ifølge artiklen sluttede arkivdagen i Århus med „et animeret sammenskudsgilde“ på Sjette Frederiks Kro i Ris-skov: „Den 6. nordiske arkivdag var hermed uigenkaldelig slut“. Det er denne gennemgang også med en konstatering af, at NA i 1950erne helt synes at have levet op til sit formål, at være et forum for arkivfaglige spørgsmål og at fremme et nordisk samarbejde. ♦

Maria Nordström Jarnryd

1960-talet

Byggnader och mormonfilmning

Nordisk arkivnyt under 1960-talet

Det jag först tänker på när jag bläddrar i dessa tidningar som är från 1960-talet är att det är något stilrent och snyggt över dem. Mest text och några svartvita bilder. De speglar en annan tid då arkivvärlden var mindre. Under personalia berättas om vilka som fått nya tjänster och i vilka lönegrader.

En rapportering som inte skulle fungera idag.

Män, män, män

Något annat som jag lägger märke till direkt och vilket inte är någon överraskning är att arkivens värld var männens värld på 1960-talet. Överallt bilder på män och texter om män som besökt andra arkiv,

fått ny tjänst eller utrett någonting och män som skriver artiklar. Ibland är en kvinna med på bild oftast är hon någons fru. Här har något hänt. Idag består åtminstone Sveriges arkivariekår av fler kvinnor än män, även om det inte alltid syns i NA tyvärr. Men jag arbetar på detta, hoppas läsarna märkt det. Här måste tilläggas att de kvinnliga

arkivarier som omnämns i NA under 1960-talet omnämns gång på gång.

Nya lokaler

1960-talet var byggandets årtionde. I Malmö får man ett nytt stadsarkiv med tjänstebostad för stadsarkivets vaktmästare, i Viborg byggs landsarkivet till. De gamla lokalerna och de nya byggs samman med en gång. Kostnad för tillbyggnaden i Viborg beräknades till 200 000 Danska kronor. Invigningen sker i april 1964. Landsarkiven i Åbenrå och i Odense byggs också till, får vi veta i NA år 1969. Riksarkivet i Marieberg i Stockholm omnämns första gången 1960 då dåvarande riksarkivarie Ingvar Andersson får vara med och spränga för nybyggnaden. År 1961 kan man läsa i NA om att det är dags för tillbyggnad av Riksarkivet i Helsingfors. I samma nummer berättas att man i Oslo arbetar med ett prospekt gällande byggande av ett nytt Riksarkiv. I ett senare nummer berättas att den tomt som valts för det nya norska riksarkivet vid Stensparken i Oslo inte ger fullgod trygghet för samlingarna. 1963 kan vi läsa att en ny byggnad för Riksarkivet skall uppföras i vid Monsebråten på Grorud i Oslo. 1967 invigs ett nytt byggnadskomplex vid Själlands landsarkiv. Detta var en riktig festdag står det att läsa i NA. Finlands sjätte landsarkiv ligger i Jyväskylä och invigdes i oktober 1967. Skälet till detta var att staden blivit en universitetsstad och då behövde ett landsarkiv.

Mormoner - protester i Norge mot mormonfilmning

Något som är högaktuellt i Sverige är ett samarbete mellan mormonerna i Salt Lake City och Riksarkivets enhet SVAR gällande skanning av handlingar. Under 1960-talet

NORDISK ARKIVNYT

Nr. 4 . 15. december 1969 . 14. årgang

UDGIVER: RIGSARKIVET, RIGSDAGSGÅRDEN, KØBENHAVN K • ANSVARLIG OVER FOR PRESSELOVEN: LANDSARKIVAR DR. PHIL. HARALD JØRGENSEN

Danmark og Finland gennem 800 år

En kavalkade i ord og billeder

Arrangeret af Finlands Riksarkiv

2. okt. 1969 var en virkelig festdag i det sjællandske landsarkivs historie. I nærværelse af en stor og repræsentativ forsamling åbnede Hendes kongelige Højhed prinsesse Margrethe den af Finlands Riksarkiv

Prinsesse Margrethe studerer listerne over de danske frivillige i Vinterkrigen. Rigsarkivar Kerkkonen og dr. Harald Jørgensen forklarer detaljerne. (Foto: John Støhr).

■ Dette billede er af forsiden af NA 1969:4, og viser prinsesse Margarethe, dr. Harald Jørgensen hovedredaktør og Kerkkonen rigsarkivar i Finland, til et fælles arrangement mellem arkiver i de to lande.

samarbetade de olika nordiska Riksarkiven med mormonerna och filmade handlingar. Detta tema återkommer under denna tioårsperiod i NA. Det omnämns i NA år 1960 och då är det i Norge som Hans Ommedal (Kristelig folkparti) tar upp frågan i stortinget. Ommedal tycker att filmningen av kyrkböcker skall stoppas i de norska landsarkiven (statsarkiver) eftersom protester från kyrkligt håll förekommit, framför allt vid biskopsmötet 1959. Han lade stor vikt vid privatlivets helgd och ansåg det kränkande att mormonerna döper avlidna människor i efter-skott tack vare de filmade kyrkböckerna. I mars 1961 rapporteras det om hur det går med mormonfilmningen. Sverige ligger i topp med 51 960 rullar, Danmark ligger på fjärde plats med 23 227

rullar, Finland kommer på sjunde plats 13 318 rullar, Norge på tionde plats med 3 665 rullar och Island återfinns på 13 plats 763 rullar. I samband med landsarkivariemötet i Stockholm den 26 mars 1963 överlämnar mormonkyrkan officiellt filmerna till det svenska Riksarkivet. Arbetet har tagit 15 år och resulterat i 54 440 filmrullar med 1 000 exponeringar per rulle. Donationen var i 1963 värd 5,3 miljoner svenska kronor och var då den största donation som mottagits av det svenska Riksarkivet.

Avslutningsvis så är känslan stark när jag läser NA från 1960-talet att i arkivvärlden är allt sig likt. ♦

Maria Press

1970-tallet

Ny teknikk og nordiske ambisjoner

1970-tallet var tiåret da nye tekniske landevinninger gjorde sitt inntog både hos arkivskapere og i arkivinstitusjoner. Datamaskinen og xeroxmaskinen skapte både muligheter og problemer, noe som ga grunnlag for mange oppslag i Nordisk Arkivnyt. En gjennomlesing av bladet gir også inntrykk av at 70-tallet var en periode da man hadde stor tro på samnordiske løsninger over bred front. Som nyhetsorgan betraktet går Nordisk Arkivnyt i denne perioden skikkelig i dybden, og fungerer utmerket også som „ukeblad“. Her er det masser detaljinformasjon om kollegaer å finne for den interesserte.

Store ambisjoner om nordisk samarbeid

Man virker altså å ha hatt stor tro på praktisk nordisk samarbeid i dette tiåret. I 1968–70 rapporteres det om planer om å lage en fellesnordisk undervisningsfilm (lysbildeserie) om arkivarbeid. Man hadde også planer om nordiske arkivforelesninger. I nr. 3/1970 diskuteres mulighetene for en felles nordisk arkivutdannelse. Man mente at markedet for arkivutdannelse i respektive land ikke var stort nok, og at det derfor kunne lønne seg å legge opp til en nordisk utdannelse. Og en nordisk arkivutstilling ble satt opp i forbindelse med nordiske arkivdager i 1971. En felles nordisk arkivhåndbok ble planlagt i 1971, med dertil hørende arkivterminologi. Og i nr. 4/1978 planlegger man et nordisk kassasjonskurs. Mange

av disse planene ble aldri gjennomført, og ut på 80-tallet er det ikke mange slike prosjekter å lese om i Nordisk Arkivnyt lengre. Hva gikk galt? Var idéene for vidløftige og ressursene for få? Og hva skjedde med de samnordiske ambisjonene etter 70-tallet?

Arkivverket trår inn i dataalderen

På 1970-tallet gjør datamaskinene sitt inntog, og nordiske arkivfolk får nye muligheter og utfordninger. I 1971 nr. 3. rapporteres det om at det danske arkivvesen har fått sin første EDB-terminal. Og i nr. 1 1972 slår man fast på Nordisk Arkivnyts første side, at det danske arkivvesen nå offisielt har trådt inn i edb-alderen. Edb er tema på nordiske arkivdager i 1974, og samme år får det norske riksarkivet sitt første edb-utvalg. På de nordiske arkivdagene blir det hevdet, av den norske arkivmannen Arne Strøm, at arkivarer må være med når edb-systemer utvikles, for å sikre informasjonen for ettertiden. (nr. 3/1974). Til tross for at den innsikten har vært tilstede helt fra 1974, ble disse ordene gjentatt med stor kraft, (igjen fra norsk side), på nordiske arkivdager på Island i 2003 (se NA nr. 3/2003).

Xerokopiering til nytte og besvær

Xerokopiering er et tema som ofte kommer opp i bladet på 70-tallet. I nr. 3/1977 finner man ett opprop fra arkivarer fra hele Norden, skrevet etter Nordiske arkivdager i Os-

lo. „Rädda arkivmaterialet!“. Man er bekymret over den økede slitasjen på arkivmaterialet etter at nye grupper har begynt å finne veien til arkivene. Kopiering mener man er løsningen på problemet. Men Xerokopieringen har også en bakside. I andre artikler snakkes det om at kopieringen sliter på arkivene. Og i en artikkel i nr. 1/1971 uttrykker landsarkivet i Åbenrå sin bekymring for at den alt for utbredte kopieringen fører til at gjestene på sikt forsvinner fra lesesalene – en bekymring som høres nok så aktuell ut, bare at trusselen i dag ikke er mangfoldiggjøring gjennom xerokopiering, men gjennom Internett.

Internasjonale kontakter

Ellers gir en gjennomlesing av bladet inntrykket av at man i Norden har hatt rikelig med internasjonale kontakter på 70-tallet. Det rapporteres flittig om hendelser i andre land, og om besøk hos og av utenlandske arkivarer.

Detaljert rapportering- og fortsatt mye Danmark

Man var ikke redd for å skrive detaljert i Nordisk arkivnyt i denne perioden. Flere sider kunne skrives om en arkivutstilling, og det gis rapporter fra alminnelige personalmøter og om arbeidsplaner ved de ulike arkivene. Det rapporteres også flittig om personalet. Man kan lese om hvem som var ansatt i vikariater, hvem som har fått innvil-

get permisjon, om elever på praksis, runde fødselsdager, enkeltpersoners 25-årsjubileer og arkivarers reiser i tjenesten. Man får t.o.m. vite hvilken lønsplassering kollegaene har fått. Man får følelsen av at dette må ha vært en periode da alle kjente alle.

Ellers domineres bladet fortsatt av danske innslag, til tross for et uttalt ønske om større aktivitet fra

de øvrige nordiske redaktørene ved et redaksjonsmøte i 1971.

Opp til kamp i Finland

Denne gjennomgangen får avsluttes med en sportslig nyhet fra Finland. I nr. 4/1977 rapporteres det om at arkivarer ved det finske riksarkivet – menn som kvinner – har begynt å trene volleyball, og har oppnådd „stor skicklighet“ i sports-

grenen. Og man utfordrer samtidig alle andre Riksarkiv til volleyball-kamp! ♦

Pertti Hakala

1980-talet

Ögat adb og forskning

Nordisk Arkivnyt förblev i danska händer även under största delen av 1980-talet. Harald Jørgensens avsked efter 26 år som huvudredaktör

nordisk arkivnyt ⁴/₈₇

■ Grethe Ilsøes sidste forside med billeder af alle hendes forsider.

till förmån för Grethe Ilsøe sammanföll med moderniseringen av tidskriftens layout: NA erhöill 1982 en regelrätt pärm med växlande bildmotiv och titeln *Nordisk Arkivnyt* i tidstypiska kulörer; samtidigt övergavs det sobra boktrycket till förmån för Offset-teknik. Ilsøe införde också den årliga nordiska arkivstatistik som därefter flitigt studerats på olika håll, inte bara i Norden. Efter det svenska övertagandet av huvudredaktörsposten 1988 var NA redo för nästa revolution: huvudredaktören fick en egen spalt.

I strukturellt hänseende förblev NA under hela 1980-talet ett organ där varje nr innehöll en handfull längre artiklar, följda av ett stort antal tematiskt ordnade notiser. Vid konfrontation med detta breda rapporteringskoncept – litet om många ting, rikligt med personalia – infinner sig nog en besvärande misstanke om att "det var bättre förr". Det är uppenbart att NA var ett fungerande nyhetsorgan, som på 1980-talet höll sina läsare à jour med många ting, också utomnordiska dito. "Stort sett bra" tycks läsarna följaktligen ha ansett om NA, enligt en enkät 1984.

Mycket om adb och hantering av elektroniskt material

Föga förvånande innehöll NA på 1980-talet mycket om adb. Anvisningar för mottagandet av adb-material förelåg i Norge vid årsskiftet 1979/80, och i Sverige mottogs de första COM-filmerna vid samma tid, medan en paneldebatt i Finland som påtalat utmaningarna för arkivväsen-

det i och med adb förblev oenig i frågan om vi redan under det nya årtiondet får skåda det papperslösa kontoret. (Samma panel konstaterade för övrigt även att arkiven borde slippa betjäningen av de allt talrikare släktforskarna, vilka skulle hänvisas till särskilda släktforskningscentra med kopierat material.) De första datorernas ankomst till resp. riksarkiv (Norge: mikrodator 1981, Sverige: dator för bandvård 1983, Finland: fem persondatorer 1985) redovisas metikulöst liksom de tidiga resultaten inom adb-sektorn (det norska standardsystemet för adbjournalföring NOARK, Stockholms historiska databas SHD – världens näst största persondatabas, enligt NA 1983). Redan då fick man en försmak av vad som väntade: *Anförandena hade utarbetats av rationaliserings- och adbexperter... Ibland fick man dock en känsla av att arkivmyndigheterna inte kommer till tals i utvecklingsarbetet* noteras det i en finländsk rapport efter ett nordiskt seminarium om datorbase-rad diarieföring i november 1986.

I de länder där adb-verksamheten, enligt de läsvärda översikterna i NA, kom igång först (Danmark, Sverige) konfronterades man redan på 1980-talet med flera svåra frågor. Läsarna kunde t.ex. ta del av kontroverserna kring *Metropolit*-projektet, där sociologer samlat material om samtliga personer födda i Stockholm 1953; de identifierande nyckelbanden blev 1986 föremål för etisk gallring. Mot slutet av 1980-talet kunde NA informera om de svenska planerna på en nationell arkivdatabas, och dryfta de oanade lagringsmöjligheter som de nya optiska skivorna tycktes erbjuda.

Realsocialismens sista årtionde

De återkommande, korrekt formella rapporterna i NA om de finländsk-sovjetiska arkivkontakterna gav läsarna sparsamma inblickar i ett um-

gänge reglerat av femåriga samarbetsprotokoll: besök från eller i grannlandet, publikationsverksamhet (finländsk-sovjetiska avtal 1948–83), mikrofilmning av handlingar från tiden före 1917 på utbytesbasis. Något år innan *glasnost* och *perestrojka* förlängdes sekrestiden i Finland för utrikes- och försvarsförvaltningens handlingar från 40 till 50 år, vilket i endel samtida läsares ögon måste ha varit förvånande, för att inte tala om mer sentidas. Att *glasnost* kunde innebära komplikationer för det finländska arkivverket påtalades i NA 1988, från Stockholm av en landsman (så brukades det under kalla kriget); även rapporterna om studiebesök i slutna arkiv i Moskva var svenska: *...inga ansträngningar skyddes för att möta våra önskemål i fråga om vad vi ville se*. *Glasnost* kan dock inte skönjas i rapporten från det finländska besöket Moskva 1989, vilket indikerar fortsatt låg profil i andra frågor, t.ex. mikrofilmningen av ryska arkiv på 1990-talet.

Kontinuitet eller paradigmskifte?

Historia och forskning förblev uppmärksammade teman i NA under hela 1980-talet, vilket måhända också berodde på den bibehållna kopplingen mellan nordiska arkiv- och historikerdagar. Arkivariers rätt (och i vissa fall skyldighet) att forska var även återkommande teman. Vid sidan av kontinuiteten kunde varsel om förändring i alla fall skönjas. *Kärvt budgetläge* meddelar svenske lokalredaktören i NA 1985 och uppger *stängning av forskarsalarna flera dagar i veckan* som en tänkbar följd. Frågan om avgiftsbäggande av svenska Krigsarkivets skriftliga förfrågningsservice dryftas vid samma tid. Två år senare ser man sig tvungen till detta i Danmark, under försäkran att taxamtern inte *tikker, så snart man blot henvender sig til arkiverna*. Vid sam-

ma tid rapporterar NA om produktivetsanalys i landsarkiven i Odense och Viborg; *produktionsprocess* och *privatisering* m.fl. termer har sedermera blivit välbekanta för nordiska arkivarier. Åtminstone arkivverken fick snabbt se att *nedlaeggelse og indskrænkninger af institutioner medfører ekstraordinaere arkivafleveringer*, en slutsats som drogs i NA redan 1989. Sistnämnda år upplästes läsarna om *Arkivforetagen – en ny bransch!* Nya tider, nya trender.

Stort och smått

Diversiteten är eller borde åtminstone vara en ledstjärna för rapporteringen i NA. Vid sidan av stora frågor, exemplifierade av rapporter om nya amerikanska konserveringsmetoder (s.k. foliesvetsning) vilka bedömdes med sund skepsis i NA 1981, och om jakten på en perfekt konserveringsteknologi i NA 1989, ingick även mer fokuserade bidrag. Till de mer intressanta hör presentationen av tekniken för mikrofotografering av de silkestunna presskopior som är ett huvudbry för många arkiv idag (NA 1986). Rapporten i NA 1981 från ett nordiskt forskarsymposium om telegrammaterial vittnar om en livaktig nordism på de mest varierande områden. Kvinnoforskningen gjorde sin debut i NA 1984. – Arkiven i de självstyrande regionerna (Färöarna, Grönland, Åland) hov också upp sin stämman, flera gånger, i regel kring byggnadsprojekt.

Sporadiska notiser gav inblickar i en informellare arkivarietillvaro. Utan NA hade upplösningen av fackbokklubben *Sekskanten* vid danska riksarkivet 1981 efter 80 års tillvaro förblivit obemärkt. Det är inte heller sagt att Nordens första arkivrevy i Stockholm senhösten 1987, med över 200 åskådare, fått tillräcklig uppmärksamhet om inte NA:s reporter funnits på plats. ♦

NA flyttar till Sverige

Jag övertog posten som svensk lokalredaktör för Nordisk Arkivnyt 1979. Då var Harald Jørgensen fortfarande huvudredaktör. Han efterträddes sedan av Grethe Ilsøe. Samarbetet med dessa två var mycket givande, även om kontakterna normalt bara ägde rum brevledes. Huvudredaktören och de andra lokalredaktörerna träffade man bara i samband med de nordiska arkivdagarna. Rent tekniskt var det en helt annan värld. Manus skickades på papper till Köpenhamn. Där skrevs texten in på nytt före tryckning.

I samband med nordiska arkivdagarna på Island 1987 tillkännagavs att Grethe Ilsøe skulle lämna posten som huvudredaktör. Tidsskriften hade ju sedan starten 1956 givits ut i Danmark. Nu bestämde de nordiska riksarkivarierna att det svenska riksarkivet skulle ta över ansvaret. Jag fick då en förfrågan om jag ville bli ny huvudredaktör och accepterade detta.

Det var en tid då datoriseringen slog igenom på allvar. Riksarkivet köpte 1987 ett antal datorer som personalen kunde använda, i första hand för ordbehandling. Ett nytt begrepp var desk-top-publishing, alltså program för att framställa tryckoriginal direkt från en vanlig dator med skrivare. Jag fick riksarkivariernas medgivande att förändra tekniken. Riksarkivet köpte en

dator som då ansågs vara kraftfull och en laserskrivare. Den programvara som inköptes hette Ventura. Jag fick gå en tvådagarskurs, sedan var det bara att sätta igång med en helt ny teknik.

Min tanke var att kunna föra över texter från de andra nordiska länderna i digital form. På den tiden var det disketter som gällde, den gamla sorten, 5 – tum. Disketterna skickades med vanlig post. Detta fungerade vad gällde Norge och Finland. Det visade sig också att vi använde samma programvara för ordbehandling, vilket underlättade överföringen. Men danskarna kunde vid den tidpunkten inte ta ut information på disketter. De danska texterna måste alltså fortfarande skickas till oss på papper och skrivas in på nytt. Detta medförde att en av de vinster jag hade sett framför mig minskade, nämligen att eliminera risken för feltryck. Trots allt är det svårare att skriva in texter på ett annat språk än sitt eget. Under den tid NA gavs ut i Danmark klagade man i de andra länderna på de många feltrycken i texter på andra språk än danska. Nu fick vi tyvärr tillbaka problemet när det gällde danska texter.

Annars fungerade den nya tekniken bra. Jag redigerade tidsskriften direkt i datorn, skrev ut slutresultatet och lämnade till tryckeriet tillsammans med bilderna. Denna

metod minskade kostnaderna avsevärt och snabbade upp produktionen.

Tidsskriftens layout genom tiderna

NA:s första nummer ger ett helt annat intryck än dagens tidsskrift. Inte en enda bild! Hela första sidan täcks av text. Färg förekommer inte, utan allt är svart-vitt. Senare nummer 1956 innehåller några få bilder, bl a från den internationella arkivkongressen i Florens. Denna layout blir standard. Om vi går 20 år fram i tiden, till mitten av 1970-talet, har mycket små förändringar ägt rum. Skillnaden är egentligen att bilderna blivit fler. Det är först när Grethe Ilsøe tog över redaktörsskapet som förändringen kom. Fr o m årgång 1982 trycks tidsskriftens namn i färg och hela förstasidan upptas av en bild. Detta upplägg förändras inte så mycket. Däremot förändras insidorna. Större rubriker, och andra typsnitt för rubrikerna kommer successivt från 1990-talets början. Någon gång under detta decennium kommer också att omslagen trycks med en grå bottenfärg, denna förändras sedan i början av 2000-talet till grön och senare blå. Nu dyker också färgbilder upp på omslaget. ♦

Skribenten är verksam vid Stockholms stadsarkiv.

Nordiskt samarbete sett ur finländsk synvinkel

Det finländska arkivverket antog i slutet av år 2004 en verksamhetsstrategi som sträcker sig ända till år 2010. Strategin innehåller också de centrala linjedragningarna beträffande det internationella samarbetet. Det nordiska samarbetet har tillmätts särskilt stor vikt:

“Det nordiska samarbetet fortsätter enligt väl inarbetat och väl fungerande mönster. Speciell uppmärksamhet fästs vid utvecklingen av arkivverket med hjälp av internordisk systematisk utvärdering. Där kommer man årligen överens om vilka verksamhetsområden som skall utvärderas genom jämförelser (benchmarking) i syfte att finna de bästa arbetsmeoderna (best practices), vilka därefter införas. Det nordiska samarbetet stärks inom den arkivvetenskapliga forskningen, forskarutbildningen och den vetenskapliga publiceringsverksamheten.” (Arkivverkets strategi 2010, s. 26–27).

Prioriteringen av den nordiska verksamheten är ett tydligt val i ett läge där det råder ett nästan obegränsat utbud av internationellt samarbete. På europeisk nivå framstår det t.ex. som en stor utmaning att rikta resurserna på ett ändamålsenligt sätt i ett läge där det finns tre delvis överlappande organisationer: EURICA, EBNA

och den nya European Archives Group, som tillsatts av Europeiska kommissionen. Eftersom särskilt mycket medel och arbetstid inte kan avdelas för internationellt samarbete måste man besluta vilka funktioner som är till verklig nytta vid utvecklingen av arkivverket. Vid sidan av den verksamhetsstrategi som betonar nyttoaspekter finns förstås den insats som man av solidaritetsskäl vill avdela för utveckling av arkivverken i utvecklingsländerna till en nivå som tryggar bevarandet av resp. lands dokumentära arv inom ramen för det globala kulturarvet.

Det nordiska samarbetet har långa och starka traditioner. Då Finland och Sverige i början av 1995 blev medlemmar av Europeiska unionen – medan Norge och Island fortsatte att hålla sig utanför – antog man att det nordiska samarbetet skulle avmattas på många områden i och med att den europeiska verksamheten krävde allt större satsningar. Under inläringen av nya verksamhetsformer har de europeiska frågorna mycket riktigt varit dominerande, men också det alltmer enade EU-Europa förblir en brokig helhet. Det samarbete som omfattar hela EU-familjen är därför ingalunda alltid till största nytta för de medverkande. “Lika

barn leka bäst” säger det gamla ordstävets, och strategin för det finländska arkivverket utgår följaktligen ifrån att det nordiska samarbetet över EU:s gränser har mycket att ge.

Det nordiska samarbetet mellan arkivverken har flera hävdvunna verksamhetsformer, av vilka här må först och främst nämnas Nordisk Arkivnyt som nu firar sina första 50 år, de nordiska arkivdagarna, arkivens årliga dag, de regelbundna riksarkivariemötena och den nordiska arkivakademi som anordnas en eller två gånger. Samarbetet tar sig också uttryck i bilaterala och multilaterala projekt, mellan landsarkiv och förstås inom kundserviceverksamheten. På senare tid har frågan om en utveckling av den i Norge, Finland och Sverige bosatta samiska befolkningens arkivverksamhet aktualiserats. I Norge publicerades i januari 2006 en utredning i frågan och i Finland har arkivverket, särskilt Uleåborgs landsarkiv som ansvarar för norra Finland, i samarbete med Sametinget börjat utreda inrättandet av ett Samearkiv under nämnda landsarkiv i anslutning till kulturcentret Siida i Enare. De nordiska länderna samarbetar förstås också under sökandet efter en gemensam hållning inom det inter-

nationella samarbetet i vidare bemärkelse.

Det nordiska samarbetet är redan nu mycket omfattande och mångskiftande. Ändå är det möjligt och ändamålsenligt att öka detta samarbete och utveckla det i mer målmedveten riktning. I synnerhet forskningssamarbetet inom arkivfunktionen och dokumentförvaltningen och den vetenskapliga publikationsverksamheten borde effektiviseras. En konsolidering av forskningen i modern arkivvetenskap och därmed besläktade discipliner stöder den teoretiska kunskapsbas som utgör en viktig grund för arkivfunktionen. Särskilt glädjande för Finlands del var undervisningsministeriets beslut att bevilja medel för forskarutbildning i samhällets minnesfunktioner 2007–2010. *Memornet*, som leds från institutionen i informationsforskning vid Tammerfors universitet, var i beredningsskedet i kontakt med de nordiska universiteten och kommer under kommande år att erbjuda en viktig kanal för vetenskaplig fortbildning inom arkiv-, biblioteks- och museisektorn. I detta sammanhang är det också skäl att framhålla att platserna vid de finländska forskarskolorna kan sökas fritt, även internationellt. Redan nu är ca 15 % av de ca 1 500 studenterna vid de finska forskarskolorna utlänningar.

Europeiska unionen stöder genom sina finansieringsmekanismer digitaliseringsprojekt som ger europeiskt mervärde. En kraftfullare utveckling av det nordiska samarbetet även inom digitaliseringen

av kulturendom framstår också som naturlig. Tillhandahållandet av t.ex. medeltida källor i koordinerad form för forskare vore av stor nytta för forskningen inom detta område, eftersom de nordiska och baltiska arkiven innehåller stora mängder av urkunder som ansluter sig till fler än ett lands historia. Bland samsarbetsobjekt kunde också mikrofilmningen av ryska arkiv lyftas fram. Danmark, Norge, Sverige och Finland har redan i någon mån ägnat sig åt dylikt samarbete, men ett närmare samarbete mellan två eller flera länder skulle troligen innebära kostnadsbesparingar och öka det gemensamma kunnandet inom detta område. Det heraldiska materialet framstår som ett tämligen avgränsat objekt, och ett tänkbart föremål för samarbete även mellan arkiv, museer och bibliotek.

Finska arkivverket har i sin strategi bl.a. föresatt sig att utveckla sina funktioner med hjälp av nordiska jämförande utvärderingar. Hösten 2005 genomfördes en jämförande bedömning av arkivdatabaser, men även om resultaten i någon mån blev utnyttjade i samband med den internationella evalueringen av Finlands arkivverk framgick det dock klart att det ännu finns mycket att lära inom benchmarking. Landsarkivarien i Tavastehus Jari Lybeck har därför utarbetat en redig handledning, för utnyttjande vid framtida jämförande utvärderingar. Den är avsedd att ge enkla råd rörande såväl genomförandet av utvärderingar som publiceringen av resultat och utarbetandet av förslag till utveckling. Ett

mer systematiskt grepp är av nöden för att bedömningarna skall ha större verkan.

Språkfrågan

Inom det nordiska samarbetet har man av tradition använt nordiska språk. Bakom detta ligger den i skandinavistiskt tänkande förankrade synen på språken som en föränande faktor mellan de nordiska länderna. I Finland är språkfrågan dock betydligt mer mångbottnad än i de övriga nordiska länderna. Finlands anknytning till Sverige under flera sekler har format en i grund och botten mycket enhetlig kulturell identitet i bägge länder. Det svenska språket har haft en viktig roll vid uppbyggandet av denna identitet, men den finskspråkiga befolkningen har naturligtvis i alla tider gett utlopp för denna gemensamma identitet på sitt eget modersmål. Att göra språket till den faktor som konstituerar det nordiska samarbetet är ur finsk synvinkel sett en anakronism som inte gör rättvisa åt de pluralistiska banden mellan Sverige och Finland. De gemensamma förvaltnings- och rättskutymerna, den gemensamma kyrkan, det gemensamma skolväsendet och den gemensamma statsekonomin hade för Finlands del betydligt större och långvarigare betydelse för uppkomsten av en nordisk, eller snarare svensk-finsk, kultur och världsbild än det svenska språket, ett språk som folkmajoriteten i regel inte använde ens vid skötseln av sina ärenden hos myndigheterna. Denna långa gemensamma institu-

tionella och intellektuella tradition gör det nordiska till en del av varje finländares identitet, medan det gemensamma nordiska språket lämpar sig som grund för en gemensam identitet för endast en liten del av folket.

I Finland har ansvaret för skötseln av de nordiska kontakterna alltför ofta fallit på dem som är svenskspråkiga eller annars har särskilda kontakter till de nordiska länderna. Det har säkert inte berett de andra några problem, men det är beklagligt att Finland i det nordiska samarbetet inte alltid kunnat erbjuda sitt bästa kunnande, och på motsvarande sätt inte heller kunnat ta del av det utbud som de nordiska kontakterna erbjuder.

Mina egna erfarenheter från den vetenskapliga sidan tyder på att det nordiska samarbetet i betydande utsträckning ändrat karaktär fr.o.m. 1990-talet. Efter tre år på min nuvarande post förefaller det mig dock som om förändringarna inte varit lika stora inom arkivsamarbetet. Inom forskningen är engelskan ofta lingua franca vid nordiskt samarbete. Två huvudorsaker till att så är fallet kan anföras. Forskarnas och studenternas ökande rörlighet har i synnerhet inom naturvetenskaperna och teknologi-branscherna resulterat i alltmer internationella forskargrupperingar. Det interna språket inom forskarsamfundet är ofta engelska, som används utan mer djuplodande principdiskussioner även vid nordiskt umgänge.

Den andra faktor som bidragit till att förstärka engelskans ställ-

ning är involverandet av de baltiska länderna och i synnerhet Estland i det nordiska samarbetet. Vissa historiska och kulturella argument kan återopas för en utvidgning av det nordiska samarbetet till att även omfatta Baltikum, men praktiska skäl har i lika hög grad bidragit till ett utvidgat samarbete. Även i det avseendet har man inom det vetenskapliga fältet varit snabbare att knyta kontakter och inleda konkret samarbete. De nordiska och baltiska vetenskapsakademierna har redan i flera års tid arrangerat gemensamma möten och utsträckt samarbetet till att även omfatta internationella vetenskapliga organisationer. Mina egna erfarenheter baserar sig i första hand på samarbetet inom EU:s ramprogram för forskning och Europeiska forskningsstiftelsen (ESF). Det nordiska samarbetet inom arkivbranschen omfattar inte ens Estland.

Även inom arkivbranschen har man försökt lösa språkfrågan. Vid de nordiska arkivdagarna i Reykjavik 2003 erbjöd och bekostade arrangörerna möjligheter till finskspråkig tolkning. Kostnaderna var avsevärda, men erbjudandet förblev s.g.s. helt outnyttjat. De närvarande finländarna deltog antingen i diskussionen på svenska eller teg på alla språk. Kanske var det också ovana vid detta alternativ som gjorde att man inte täcktes använda finska, även om det skulle ha varit möjligt. Eller så var det på sedvanligt sätt helt enkelt så att bara de som "specialiserat sig" på nordiskt samarbete deltog.

Inför arkivdagarna i Uppsala i

augusti 2006 har man kommit överens om att inte längre erbjuda tolkning till finska. Däremot kommer inlägg och diskussioner även att kunna ske på engelska. Det skall bli intressant att se hur det i praktiken kommer att gå. Jag tror inte att man i större utsträckning kommer att ty sig till engelskan, men experimentet kommer åtminstone inte att resultera i liknande kostnader som tolkningen av finska i Reykjavik.

På längre sikt kommer användningen av engelska inom ramen för det nordiska umgänget troligen att öka på alla områden. Jag stöder en fortsatt stark ställning för svenskan i det finländska samhället. Det är en del av vår kulturella identitet och goda färdigheter i svenska är en nödvändighet för var och en som forskar i 1800-talet eller i ännu äldre tider. Jag är dock en pragmatiker. Viktigare än språket är själva det nordiska samarbetet. Språket får inte vara en begränsande faktor. Jag tror att ett nära och otvunget samarbete, må det sedan ske på vilket språk som helst, stärker gemenskapen mellan de nordiska samhällena och arkivverken och bygger upp en nordisk modell som kan användas av hela Europa. Det har varit intressant att se hur den nordiska samhällsmodellen under det gångna året väckt alltmer positiv uppmärksamhet vid sidan av brittiska, franska, tyska och sydeuropeiska handlingsmönster. Även därför är utvecklandet och stärkandet av det nordiska samarbetet av stor betydelse. ♦

Eftertankar

För en svenskspråkig anställd vid Finlands arkivverk är Nordisk Arkivnyt en gammal vän, av flera skäl: Läsning av de nyutkomna numren, eller åtminstone bläddring i dem, hör till bilden, och även den som inte skriver artiklar över-sätter finskspråkiga bidrag till NA. Av sistnämnda skäl har tidskriften alltid varit en del av min arbetsbild, och blev det igen när jag återvände till Riksarkivet 1.1.1999 efter fyra års medverkan i ett källutgivningsprojekt.

Eftersom det ett år senare skulle vara Finlands tur att överta huvudredaktörskapet för NA, och finländske lokalredaktören **Jussi Kuusanmäki**, min förman, ansåg att uppdraget borde skötas av en svenskspråkig, blev jag tillförordnad. Vid redaktionsmötet i Nya Valamo i maj s.å. blev jag vägd och mätt av den samlade redaktionen och tydligen godkänd. Redaktions-skiftet skulle äga rum våren 2000 inför de 19. nordiska arkivdagarna i Århus, där rapporteringen redan låg den nye huvudredaktören: en flygande start på fem hektiska år som inte kommer att redovisas i detalj här. Vissa huvudlinjer kan dock noteras.

En titt på föredragningslistan för det första redaktionsmötet i Odense i maj 2000 visar att man redan då tänkt sig en ventileringsplan av vad utgivning av NA egentligen handlar om – *regularitet, aktualitet, kvalitet och relevans*. Nye huvudredaktören efterlyste en diskussion om NA:s profil utgående ifrån konkreta frågor: *aktualitetsblad med blandat innehåll, eller temacentrering*

■ Pertti Hakala huvudredaktör 2000–2004. Foto: E.G.

och problematisering; artiga och belevade texter, eller krossande av fönster; bevakning av i första hand arkivverken eller en vidare krets; känns något förlegat eller perifert; saknas något?

Beträffande de fyra kriterierna för tidskriftsutgivningen måste det medges att regulariteten och aktualiteten 2000–04 tidvis lämnade övrigt att önska. Att NA utkom ibland t.o.m. 2–3 månader för sent är ett obestriddligt och åtminstone tidvis ogillat faktum, vilket i de flesta fall kan läggas huvudredaktören till last; huruvida det också gick ut över aktualiteten är sedan en annan fråga. NA var och är inget nyhetsblad utan ett aktualitetsdito, vilket jag påpekade i min första ledare: en tidskrift som utkommer

fyra gånger i året kan tyvärr sällan leverera rykande färskas nyheter. Huvudvikten borde följaktligen läggas på de sistnämnda aspekterna, kvalitet och relevans. En första åtgärd var att överlåta NA:s layout och ombrytning till en yrkesman, för säkerställandet av den grafiska utformningens kvalitet. Ombrytaren **Johan Ulfvens** gjorde ett gott arbete.

Sober layout och sporadiskt fyrfärgstryck till trots är det förstas själva innehållet, dess kvalitet och relevans, som är det primära. Redan i Odense tog redaktionen parti för "sillsalladen" som koncept. Varje läsare skall hitta något av intresse i varje nr var den allmänna meningen, vilket förstas inte uteslöt

mer tematiska block. Att det fanns en ärlig strävan efter sådana framgångar av de listor över presumtiva/planerade artikelämnena som uppdaterades vid varje redaktionsmöte. Mycket förblev fromma förhoppningar, men t.ex. **Hans Schulz Hansens** översikt över villkor för forskningen vid de nordiska arkivverken är ett gott exempel på relevant temarapportering, av det komparativa slag som ofta efterlyses (se NA 4/2003). I vilken mån den alltmer jäktade arbetsbilden vid arkivverken ger rum för dylika djupanalyser är sedan en annan fråga.

Goda ämnen är en sak, villiga skribenter en annan. Åtminstone huvudredaktören i Helsingfors såg aldrig någon kö utanför sitt arbetsrum. Det var tydligen likadant i de övriga länderna; ofta fick man ta till material som ingick i arkivverkens egna tidskrifter (*Arkistoviesti*, *Tema Arkiv*), fullgott i och för sig, men inte nödvändigtvis avsett för en nordisk läsekrets. Nordisk Arkivnyt missade därför kanske något väsentligt och det är nog fullt möjligt att rapporteringen om vissa sektorer, t.o.m. tyngdpunktsområden, var bristfällig. Det är förstås redaktionens sak att knacka på hos presumtiva skribenter, men knappast har det varit förbjudet att erbjuda NA material, ge uppslag om relevanta artikelämnena etc., ens i dagens resultatstyrda arkivverk. Blanketter finns åtminstone i finska arkivverket för redovisning av antal artiklar i publikationer (= resultat).

Huruvida NA endast skall vara ett forum för artiga och belevade, dvs. harmlösa, inlägg är värt en

mässa. Osäker på vad som riktigt förväntades hade jag inför Odensemötet gjort upp en lista över tänkbara frågeställningar av rafflande karaktär: *arkiven/urkunderna som handelsvara, de sekretessbelagda arkiven (integritetsskyddet som hot mot offentligheten), adb-materialet som inte längre går att använda, arkiven som brottsojekt (spionaget), soppippsfynd och rabalder, gallringen och de oförutsedda forskningsbehoven, befolkningsdata och genetisk forskning, de erövrade arkiven (krigsbytet), dragkamper om arkiv, vem har råd att använda adb-material?, STASI-arkivens nordliga tentakler, självfinansiering vs. samhällsfinansiering, anskaffningen av mikrofilmer från Ryssland m.fl. länder, arkivverkssociologi (ålderspyramiden)*. I efterskott ser nog detta mycket pretentiöst ut, och påminner närmast om sensationsjournalistik. Men var det helt *out of line*?

Det skall genast medges att vissa frågeställningar kom att beröras. Från Norge fick NA några laddade bidrag: en presentation av en oauktoriserad plan för Statsarkivets annex i Trondheim, prompt följd av ett genmäle (NA 4/2000, 1/2001), en artikel om buddhistiska urkunder, vars vägar från Afghanistan inte är fullt rumsrena (NA 2/2002) etc. Men var blev försäljningen av svenska Riksarkivet (byggnaden), de finländska dataskyddsmyndigheternas strikta tolkningar i jämförelse med t.ex. publiceringen av listor över svenska nazister på 1930- och 1940-talet, försäljningen av isländska befolkningsregisteruppgifter till medicinföretag, utredningarna om de danska, norska och svenska säkerhetspolisernas äldre

persondossierer? Bara för att nämna några exempel. (Att huvudredaktören inte fick artikeln om arkivverkssociologin skriven skall genast medges.)

En del av dessa frågeställningar togs upp i huvudredaktörens spalt som efter en trevande start antog karaktären av en regelrätt ledare. Där kunde de ovan nämnda frågorna beröras och även andra. Den ledare som bl.a. redogjorde för svenska säkerhetskommisionens beslut att öppna förseglade privatarkiv blev faktiskt citerad på ledarsidan i *Dagens Nyheter* 19.5.2003. Kanske borde vi vara mer samhällstillvända, och samtidigt mindre pratiga. NA blev allt digrare under min tid.

En genomgång av årgångarna 2000–04 visar att NA ändå haft fingret på de nordiska arkivens, eller åtminstone arkivverkens, puls. ABM, IT och digitala tjänster, Arkivens Dag, evaluering, *strategic management*, 24h-myndigheten, arkivdagar, jubileer och fester (reportagen om dem hör till sådant som både önskas och uppskattas) och mycket, mycket mer passerar i revy. Jag måste medge att jag, trots allt, ser på dessa årgångar med stor stolthet och värme. Förtjänsten är förstås lokalredaktörernas: Det är de som samlat materialet, och stått i tät kontakt med sin huvudredaktör. Vare det här sagt att redaktionen under mina år trivts tillsammans, och därtill gjort ett gott jobb. Att redigera Nordisk Arkivnyt är en lektion i fungerande nordism.

Någon gång kan det ske i himmelssäng; en annan gång under avsmakning av bävergäll. Men det är en annan historia. ♦

Nordisk Arkivnyt udgives i Island

I 2005 blev det Islands tur til at tage sig af udgivelsen af Nordisk Arkivnyt. I Islands Nationalarkiv begyndtes forberedelserne til dette vigtige samarbejdsprojekt mellem de nordiske arkiver i efteråret 2004. Undertegnede fik det hverv at være hovedredaktør. To års arbejde som lokalredaktør var en god rygdækning at have og gjorde forberedelserne til udgivelsen af bladet i Island meget nemmere.

I slutningen af 2004 blev layout og trykning af bladet udliciteret, hver for sig. Udliciteringen af trykning blev sendt til tre store trykkerier, og der blev indgået aftale med det trykkeri, der havde det laveste tilbud, Prentmet. Allerede da var det besluttet at have en del af bladet i fire farver. Og det er naturligvis en del dyrere end at trykke i sort-hvid med forside i to farver. Men farve er jo tidens kendetegn i medierne, og er appetitvækkende. Der var andre præmisser ved udliciteringen af bladets layout. Man besluttede at sende licitationen til nogle forskellige små firmaer. Hovedårsagen hertil var at undgå mellemled i kontaktformidlingen og helst at få den samme person til at stå for layout af bladet hver gang. Det ville gøre kontaktformidlingen

lettere og hen ad vejen ville der opstå god forståelse mellem kontaktpersonerne for, hvordan bladet skulle se ud. Kontakten i den korte layout-tid for hvert nummer ville højst sandsynligt blive personligere og hurtigere. Prentsnið, et lille firma bestående af to personer, blev valgt til opgaven og har i enhver henseende levet op til forventningerne. Både trykkeri og layout-firma gik ind på at udføre arbejdet med bladet hurtigt. Udgiverrådet, rigsarkivarerne, havde da også ladet forstå, at bladet skulle udgives til rette tid.

Så det var en af den nye hovedredaktørs vigtigste opgaver at lette og fremskynde kontaktformidlingen indenfor redaktionen. Brevforsendelser tog, når alt kom til alt, temmelig lang tid. Selvfølgelig benyttede man e-mail, som alle havde adgang til, men for at gøre det lettere især at sende billeder elektronisk fra lokalredaktører til hovedredaktør blev der i Islands Nationalarkivs server opsat en ftp-mappe, som alle i redaktionen fik adgang til med brugernavn og adgangskode. Mappen fungerer som en mappe i ens computer, og tekstfiler og billedfiler kan lægges ind dér uden besvær. I denne mappe opsætter

hovedredaktøren artiklerne til hvert nummer, og dér henter layout-firmaet så materialet. De, eller faktisk hun, sender så korrektur som pdf-fil til hovedredaktøren, der som den eneste læser første korrektur. Han sender så korrekturen til lokalredaktørerne, når den er færdig til gennemlæsning. Korrekturlæsningen tager som oftest kun nogle få dage, sommetider udsendes to eller tre korrekture. Når alt er gennemlæst og rettet, sender layout-damen pdf-filen til trykkeriet. Ca. en uge senere sendes bladet direkte fra trykkeriet til de enkelte rigsarkiver og til den enkelte abonnent.

Denne ordning har betydet, at det tager ca. en måned at fremstille hvert nummer af bladet.

Det skal indrømmes, at udgivelsen af Nordisk Arkivnyt er en meget krævende opgave, men samtidig meget morsom, idet der da også er fantastiske samarbejdspartnere både i redaktionen og udenfor. Det er også meget oplivende at finde den store velvilje og interesse hos alle, der har med bladet at gøre, udgiverrådet og andre af bladets velyndere. ♦

ARKIVERNE I TAL

Statistikken i Nordisk Arkivnyt

statistik

Årsstatistik 1983

■ Gengivet efter NA 1983:1.

Vi ved det godt: At statistiske oplysninger ikke blot er kommet for at blive, men at de har fået stadig større betydning. Vil en arkivinsti-

tution påvise et behov med henblik på øgede bevillinger, må det dokumenteres med tal. Og man kan roligt tilføje, at med stadigt større

krav om offentlige besparelser, vil blot opretholdelse af givne bevillinger eller undgåelse af nedskæringer kræve en stadig mere detaljeret statistisk dokumentation for produktivitet og effektivitet.

Til denne eksterne interesse for arkivstatistik kommer naturligvis et internt behov. At organisering, planlægning og prioritering af arkivernes opgaver forudsætter statistiske oplysninger. Sådan har det formentlig altid været, men med et øget såvel internt som eksternt behov for statistiske oplysninger spiller statistik en stadig vigtigere rolle, og konturerne af en forståelseskluft mellem „humanister“ og „talmagikere“ bliver samtidig tydeligere.

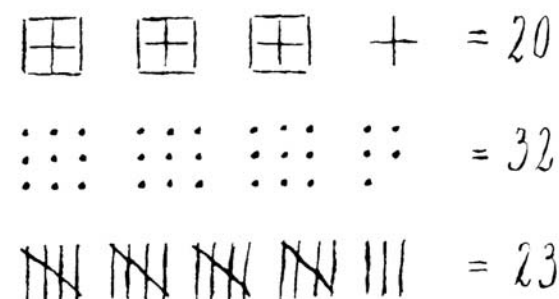
Når jeg ser tilbage på de danske bidrag til NA i de sidste fem år, drejer flere sig om målelige forhold. Ganske naturligt, for det danske arkivvæsen har udover organisering og planlægning af „den ordinære drift“ måttet løse to ekstraordinære og store opgaver: At administrere besparelseskrav og at planlægge og organisere udflytning og sammenlægning af Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland. Begge opgaver forudsætter overblik og beregninger, udtrykt i tal. Og ideelt set må NA afspejle, hvad der foregår og optager arkiverne.

For de øvrige nordiske arkivvæsener kan der formentlig peges på

Årsstatistik

NA har søgt at egalisere statistikken fra de nordiske arkivinstitutioner mest muligt. Det er imidlertid ikke ganske lykkedes, specielt har kategorien »antal besvarede forespørgsler« voldt vanskeligheder. Fra norsk side har man således opgivet at få ensartede tal frem. Der er næppe tvivl om, at der på dette punkt råder forskellig praksis i arkiverne, f.eks. med hensyn til telefoniske besvarelser og til om sådanne registreres. Denne del af statistikken må derfor tages med et gran af salt.

Prikke- og pindemetoden

■ Gengivet efter NA 1982:1.

en række lignende forhold. Under alle omstændigheder har statistikken været en tro følgesvend for NA.s læsere gennem de sidste 50 år – og statistiske oplysninger indgik også i NA.s forgænger „Nyt fra Rigsarkivet“.

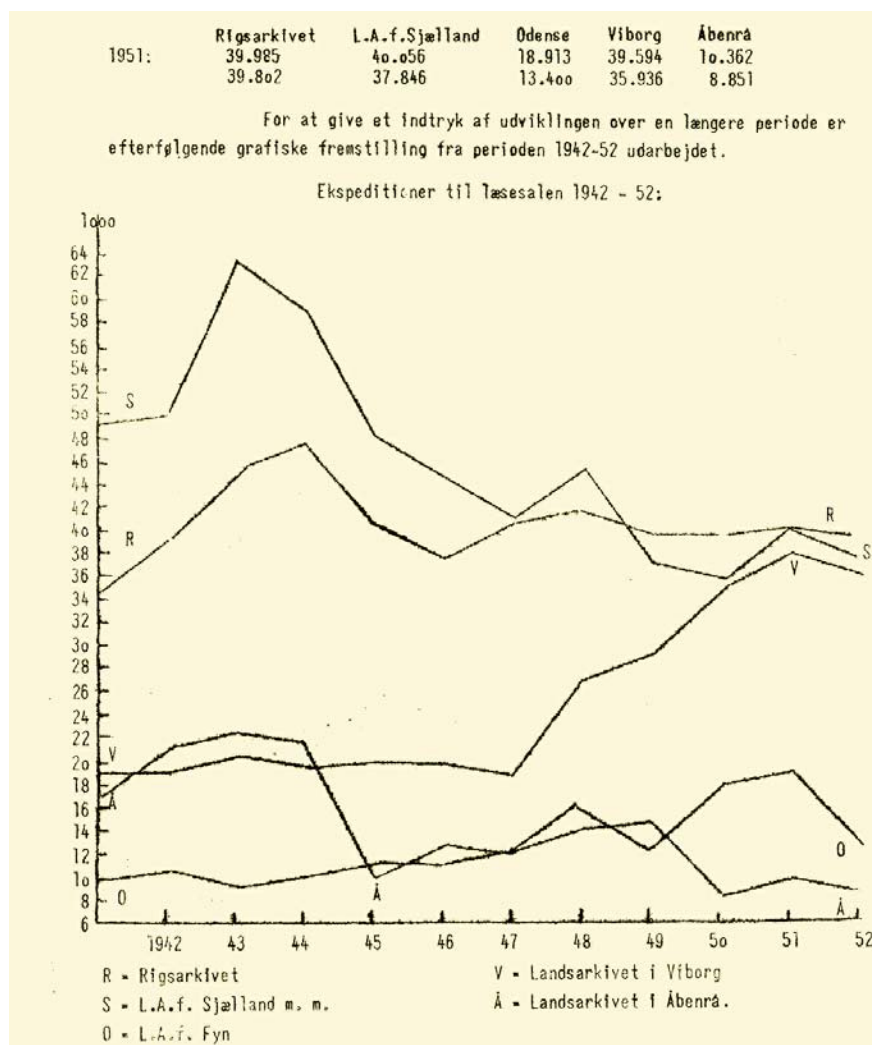
I de fem år, det eksisterede (1951–55), finder vi her – med en ret primitiv teknik – grafer over antal besøgende og antal ekspeditioner på de danske læsesale. Da NfR i 1956 blev omskabt til NA, blev årsstatistik for de nordiske landes arkivvæsenet meget naturligt et fast indslag i det første nummer i hver årgang. De statistiske oplysninger blev bragt separat for hvert land, og de omfattede læsesals- og udlånsvirksomhed. For Danmarks vedkommende bragte man desuden tal for accession, mikrofilmning og konservering. Sådan var det frem til og med 1981. Da Grethe Ilsøe overtog hovedredaktørposten i 1982, gav hun på flere måder NA en ny profil. Også statistikken blev ændret.

I 1982:1 indførtes en samlet årsstatistik for de nordiske lande. Samtidig gennemførte man en vis egalisering af tallene – helt klart ud fra ønsket om at gøre tallene sammenlignelige. Man gjorde opmærksom på, at det ikke helt var lykkedes. I praksis tog man udgangspunkt i den danske opgørelsesmåde og søgte at tilpasse andre

oplysninger til denne. Men f.eks. mht. „Antal forespørgsler“ opnåede man ikke sammenlignelighed, og ydermere var eksempelvis heller

ikke de norske tal indbyrdes sammenlignelige. Så fuldstændig komparation var ikke mulig, men man nåede et langt stykke i 1982.

Hvad man opgjorde var: Afleveringer (antal hyldemeter), læsesal (antal besøgende og antal ekspederede enheder), antal udlån til hhv.

■ Nyt fra Rigsarkivet 1953:1.

Basisoplysninger: Arkivinstitutionens navn, antal afleveringspligtige myndigheder (der fornuftigvis blev angivet som et ca.-tal), hyldekapa-
pacitet (i løbende meter), samlingernes omfang (lm), antal pladser i
læsesale og forskerceller, antal læseapparater, antal åbningstimer.

Personale: Antal akademisk uddannet personale og øvrigt personale,
aflønnet af hhv. eksterne og interne midler.

Accession: Opgjort yderst udspecificeret mht. statslig, kommunal og
privat proveniens (i lm), modtagne film (antal ruller), mikrofiche
(antal kort), modtagne EDB-bånd (antal) samt modtagne lydbånd
(antal).

Feltarbejde: Opgjort som antal inspektioner/besøg, granskning af
planer for arkivrum samt granskning af arkivfortegnelser.

Betjening af myndigheder og publikum: Antal udgåede skrivelser, an-
tal besøg og antal ekspederede enheder på læsesal, antal udlån til
hhv. myndigheder og forskere samt antal indlånte enheder.

Undervisning: Antal kursustimer for hhv. eget personale, myndighe-
dernes personale, studerende og andre samt deltagerantallet for
hver af disse grupper. Hertil kom antal guidede besøg og de besø-
gendes antal.

Publikationer: Henholdsvis antallet af titler og sider.

Udstillinger: Antal udstillinger, antal udstillede arkivalier og antal
udarbejdede kataloger.

Trykning, offset, duplikering: Opgjort i antal plader og aftryk.

Fotografering og kopiering: Antal optagelser (heraf sikkerhedsfotogra-
fering), antal kopier (hhv. copy-proof og fotokopiering).

Bogbinderi og konservering: Bogbinderi blev opgjort i antal hhv. bog-
/arkivbind og kartonbind, og konservering i antal konserverede bla-
de og segl og antal procesenheder.

forskere og administration, antal indlånte enheder samt antal fore-
spørgsler (der altså var lidt proble-
matisk). Mens denne del af stati-
stikken var fælles, var der en særlig
dansk statistik med yderligere tal
for, hvad man havde samlet under
overskriften „Værksteder“. Det om-
fattede: Fotografering (antal opta-
gelser, herunder specificeret mht.

sikkerhedsfotografering, copy-
proof, xerox-kopiering), bogbinderi
(antallet på hhv. bog-/arkivbind og
kartonbind) samt konservering, re-
staurering, procesenheder. Og en-
delig var der en dansk rubrik med
„Trykning“: antal ordrer, antal pla-
der og antal aftryk.

Indførelsen af en fælles, nordisk
årsstatistik, der skulle muliggøre

sammenlignelighed, var selvfølge-
lig ikke let og gav stof til eftertanke.
Det er derfor ikke overraskende, at
NA.s leder året efter (1983:1) netop
handlede om nordisk arkivstatistik
med undertitlen: hvorfor, hvem,
hvad og hvor? Her gav Grethe Ilsøe
en kort karakteristik af NA.s tidlige-
re behandling af statistiske oplys-
ninger og deres formål, men hun
løftede samtidig sløret for en vision.
Ikke blot at lette overblik og sam-
menlignelighed i form af en fælles,
nordisk årsstatistik, men også at
udvide de statistiske oplysninger, så
de ikke kun gengav læsesalsområ-
det, men gav et mere fyldestgøren-
de billede af arkivernes virksom-
hed: „Selvom opgaven både er pre-
tentios og vanskelig, er den imidler-
tid naturlig for NA som eneste fæl-
les nordiske arkivorgan“.

Tanke blev fulgt af handling. Der
blev udsendt spørgeskemaer til over
50 nordiske arkivinstitutioner. Ske-
maernes udformning var inspireret
af det finske arkivvæsens 10-års rap-
porter, af ICA.s International Model
for Archival Statistics (1982) samt af
det almindelige kendskab til de nor-
diske arkivers årsberetninger. Målet
var, „at flest mulige nordiske arkiver
kender og kan lære af hinanden og
derved stadig forbedre deres ind-
sats“. Resultatet var imponerende.
Blot året efter indførelsen af en fæl-
les nordisk statistik kunne man i
1983:1 bringe 8 siders statistiske op-
lysninger, grupperet under 11 over-
skrifter (se faktaboks).

I en fodnote nævnes, at „proces-enhed“ er en specielt defineret og anvendt måleenhed i det danske arkivvæsen. Men denne utrolig detaljerede statistik er forsynet med en del noter, der netop gør opmærksom på forhold, der ikke middelbart gør oplysningerne sammenlignelige. Og i sin tidligere refererede leder erkender Grethe Ilsøe også, at statistikken ikke dækker alle arkivernes virksomhedsområder. Konkret nævner hun rigsarkivernes udredningsvirksomhed, udarbejdede journal- og kassationsplaner samt arkivnøgler (Norge) og antal tilgængelighedssager (Danmark). For de norske statsarkiver er der ikke tal for udskrifter og attester, ej heller for forskningen i Danmark.

Læseren af NA er formentlig blevet overrasket over, at de 8 siders statistik, det lykkedes at fremskaffe gennem spørgeskemaundersøgelsen til NA 1983:1, i det følgende nummer suppleres med yderligere 4 siders tal. I samme nummer af NA (1983:2) søgte man også at råde bod på en af lakunerne, idet man bragte en artikel om forskningen ved de danske arkiver, med tal for antal trykte arbejder og antal projekter fordelt på de århundreder, de vedrørte.

Indførelsen af de fælles nordiske årsstatistikker vakte åbenbart interesse for statistik, for NA 1983:3 rummer et bidrag af den danske arkivar Anna Thestrup om læsesalsstatistik. Hun sammenlig-

nede udviklingen i antal læsesalsbesøgende over tid og antal ekspeditioner i hhv. traditionelle arkivalier og mikrofilm. Under overskriften “Orwell’s 1984 – og Rigsarkivets” så hun et scenarie, hvor antallet af ekspeditioner ville nå over 100.000 i 1984 og over 110.000 i 1986, “hvis stolene, filmapparaterne og personalet klarer presset!”. Hun fremhævede, at det arbejdsmæssigt ikke var ligegyldigt, om ekspeditionerne omfattede papirarkivalier, fotokopier eller film. Altså et helt konkret eksempel på, hvordan statistisk materiale udnyttes til planlægning.

Da Sverige overtog hovedredaktørposten, meldte betænkelighederne sig ved anvendeligheden af de statistiske oplysninger. I 1989–1990 skrev hovedredaktøren, “att frågan om nyttan med arkivstatistik förblir akademisk så länge uppgiftsunderlaget saknar rimlig konsekvens och fasthet. Den grundläggande förutsättningen för ett gott statistiskt underlag är ett väl genomtänkt och tydligt utformat frågeformulär. Den formulär som ligger till grund för den här publicerade statistikken har för länge sedan blivit överkört av den faktiska utvecklingen inom såväl ideologi som teknik. Svaren har heller inte blivit bättre än frågorna förtjänar. Att göra komparativ statistik är svårt.”

Den svenske hovedredaktør mente ikke, at det var opgaven for

NA.s redaktion at “sanere” statistikken, men at man burde nedsætte en arbejdsgruppe for at udarbejde et program og et spørgeskema for den fælles statistik. “Som det nu är tvingas redaktionen deklarerare att det inte är med något större mått av tillfredsställelse som den publicerar den nordiske arkivstatistikken för åren 1989–1990”. I 1995:2 var årsstatistikken emnet på det årlige redaktionsmøde i NA. Man indså, at forskellige statistikrutiner og organisationsændringer i de enkelte lande samt behovet for sammenlignelighed med ICA.s statistik krævede en gennemgang, inden næste års statistik blev udarbejdet.

Pga. redaktørskift i 1996 måtte revisionen udsættes (1996:2). Man fortsatte i 1996 med at opgøre samlingernes omfang efter hylde-meter fordelt på:

Pergament/papir, kort/tegninger, mikrofilm/mikrofiche, Edb-optagelser – samt hvor stor en del privatarkiverne fyldte. I 1997 forenkledede man statistikken lidt, men den store ændring kom i 1998, da accessionstallene fik den form, som de har i dag: Et samlet tal for papirsamlingernes totale omfang.

Konsekvensen blev en reduktion af de statistiske oplysninger, men de blev nødvendigvis hverken helt sammenlignelige eller dækkende. Der er ikke meget nyt under solen. I det sidste års tid har NA.s redaktion diskuteret, i hvilket omfang de statistiske oplysninger i

SVERIGE

Arkiven och allmänheten 1958

	Besök	Forskare	Framtagne volymer
Riksarkivet ..	15.319 (15.596)	1.802 (1.911)	34.148 (33.705)
Uppsala	6.522 (5.976)	802 (716)	45.075 (43.707)
Vadstena	3.297 (3.204)	633 (566)	44.712 (40.070)
Lund	7.767 (8.040)	970 (1.131)	61.777 (57.024)
Göteborg ...	9.897 (10.366)	947 (1.058)	58.169 (64.844)
Härnösand ..	3.329 (2.960)	401 (384)	22.227 (16.361)
Visby	2.079 (1.736)	419 (754)	10.609 (5.691)
Östersund ...	1.450 (1.431)	144 (245)	10.590 (10.624)
Stockholm ..	3.384 (3.549)	—	12.059 (11.046)
Malmö	2.659 (2.987)	819 (803)	9.101 (9.060)
Krigsarkivet .	4.727 (5.535)	—	9.439 (10.197)

NA er sammenlignelige og sigende. Også i dag kan der skjule sig forskelligartede forhold, der ikke gør tallene fuldt sammenlignelige på nordisk plan. Hvad omfatter eksempelvis udlån? Spørgsmålet omfatter både adressat og materiale. Det gør en forskel, om der er tale om antal arkivpakker eller antal filmruller. Og hvilket personale skal tælles med? Omfatter „udstillinger“ også web-udstillinger? Og er statistikken dækkende for eksempelvis accessionen i dag? Den opgøres kun for papirarkivalier, men i stigende omfang modtager de nordiske arkiver elektroniske arkivalier. Redaktionen havde håbet i år at kunne bringe tal for de elektroniske arkivalier, men det kræver et vist forarbejde. Og hvordan skal det opgøres? Skal elektroniske arkivalier opgøres efter registre, journaler og ESDH-systemer samt mht. omfang (MB)? Historien gentager sig, for elektroniske afleveringer har tidligere været inddraget. Og i en del år opgjorde man faktisk antal modtagne mikrofilm, microfiche, lyd- og videobånd samt magnetbånd for EDB. Nu bør forsøget

gøres igen, så årsstatistikkerne kan give et så pålideligt og dækkende billede af forholdene ved de nordiske arkiver.

Hvis man afslutningsvis fjerner blikket fra de problemer, der knytter sig til en fælles nordisk statistik, må man samtidig fremhæve årsstatistikernes store betydning. Det er ikke vanskeligt at problematisere grundlaget for årsstatistikkerne, men nok så konstruktivt at overveje, hvorledes de kan forbedres. Med statistiske oplysningers øgede betydning kan der næppe sættes spørgsmålstejn ved deres relevans. Årsstatistikkerne hører måske ikke til det mest læste stof i NA, men – hvis de baseres på et ensartet grundlag – kan man her i kondenseret form over tid få et ganske godt indblik i de nordiske arkivers udvikling. NA er det naturlige sted at bringe en nordisk arkivstatistik. Lige så naturligt skal den med mellemrum tages op til kritisk vurdering og forbedres – formentlig gennem en ny spørgekemaundersøgelse. ♦

■ Fra Nordisk
Arkivnyt i 1959.

Hvad arkiverne gemte

Et statistik-digt

Kæreste Hr. Kontrolør!
Inden jeg gaar hen og dør,
Skal De høre paa min Klage,
talt er nemlig mine Dage.
Tælle op er blevet Skik,
Alt bli'r gjort i Statistik.
Daglig en og anden spørger:
Har De Lys? Er de Forsørger?
Har De Børn? Af hvilket Køn?
Hvad gi'r De i Pigeløn?
Har De tegnet i Assurance?
Er Budgettet i Balance?
Hvad betaler De i Skat?
Holder Hund De – eller Kat?

Er De selv af Huset Ejer?
Hvem bor hos Dem nu som Lejer?
Har De Koks? Hvor meget Træ
Høns og Svin og andet Kræ
– Kokkepige, Vaskekone?
Synger De i hvilken Tone?
Bor De godt i denne Gade?
Skal De ofte Vandet lade?
Har De WC eller Gas?
og hvor tit gaar De paa Das?

Ser De kære Kontrolør,
Heraf tror jeg nok jeg dør,
Paa min Grav et Kors skal staa,
Inskriptionen lyde saa:
„Denne Mand, saa frisk og kvik,
Sygnet hen af Statistik.

(ukendt forfatter)

„...igennem et halvt århundrede...”

...
Og med tiden gik tiden
Men gamle dage gik hurtigere
Lydløst
Forklædt
Professionelt
I ly af mørket
I dag kan min barndom beses
På Arbejdermuseet
Min ungdom kan slås op
I allerede forældrede leksika
Nedsat til tredjedel
Fås sikkert snart på diskette.

...
Bedstefar fortæl om gamle dage
Hvad kan du svare andet end ikke
nu lille skat
De begynder først i morgen så dem
fortæller jeg om på søndag.

(Benny Andersen: *Oppe i årene.*)

Blev Nordisk Arkivnyt virkelig opfundet i gamle dage? Og da Benny Andersens digt lige så godt kan fortælle om min barndom og ungdom som hans egen, synes jeg, at Nordisk Arkivnyt er noget, der virkelig knytter gamle dage og fremtiden sammen, som begynder på søndag, som den har altid gjort.

Men igennem et halvt århundrede har dette meget seriøse tidsskrift formidlet nutiden (samtidig)

til sine læsere, helt fra begyndelsen i 1956 er arkivernes bedrifter og kultur blevet sat iscene for nordiske læsere, til at begynde med på et tidspunkt hvor det slet ikke var almindeligt at give arkivpersonalet i verdens store arkiver informationer om det, de arbejdede på.

I Landsarkivet for Sjælland m.m. fik dr. Harald Jørgensen den rigtig gode idé at udgive et nyhedsbrev fra arkivverdenen, som vakte genklang blandt nordiske arkivarer og redegjorde for interessante begivenheder omkring projekter, iværksættelser og teoretiske overvejelser. Entusiasten i Landsarkivet for Sjælland viste aldrig tegn på frygt i sin lidenskab for at styrke de nordiske arkiver mest muligt internationalt og samtidig lede arkivernes nordiske åre ind i det fælles leje, som det står klart, når man ser de 50 årgange af dette bemærkelsesværdige tidsskrift, på sin måde driver den betydelige udvikling, der har fundet sted siden i gamle dage.

Overalt finder man tidsånden fra hver enkelt periode, der fortæles om og knytter den til egen erfaring, takket være foregangsmændene Harald Jørgensen og Grethe Ilsøes stilkunst. De var desuden utrættelige entusiaster om arkiver i

det hele taget og havde besøgt de fleste, om ikke alle, i de nordiske lande foruden søsterinstitutioner andre steder. Interessen i at knytte de nordiske arkivarer sammen med faglige bånd og sikre dem kendskab til alt, hvad der kunne være til gavn fra de nordiske arkivers arbejde, var et stort idealistisk arbejde, der fik støtte fra Danmarks rigsarkivar, der animerede til handling lige fra starten, da idéen så dagens lys. Under entusiasternes ledelse gjorde skriftet fremskridt og blev med årene flottere i format og udseende. Andre rigsarkivarer var derfor noget betænkkelige, da det kom frem, at Grethe Ilsøe ville gå af i 1987, og hun opfordrede til, at de nordiske lande sørgede for tidsskriftet på skift, hvilket var en god fremtidsløsning. Sådan har det været siden, og nu er ringen lukket i Island, idet ovennævnte beslutning blev taget på de Nordiske Arkivdage på Laugarvatn.

Vi er stolte af nu at skulle sørge for redaktionen af dette betydningsfulde skrift og udføre vores arbejdsperiode her i Reykjavík. Selvfølgelig har Nordisk Arkivnyt ændret sig og gennem tiderne fået nye prioriteringer. Der har altid været lagt megen vægt på, at skrif-

tet indeholder nyheder om, hvad der sker her og nu i arkiverne. Det er et krævende arbejde, som lokalredaktører lægger et stort arbejde og ambitioner i at udføre bedst muligt, og respekten for foregangsmændene bliver ikke mindre i lyset af, hvor godt det gik i gamle dage uden fax, e-mail og hjemmesider. Jeg er egentlig sikker på, at Dr. Harald og Grethe for længe siden havde udformet en hjemmeside for Nordisk Arkivnyt på nogle forskellige sprog og blot smilet deres beskedne smil. Der var så meget, der kunne lade sig gøre i gamle dage.

Nordisk Arkivnyt spænder over et halvt århundrede, urolige tider for arkiverne, og skriftet er en bemærkelsesværdig oversigt over de nordiske landes arkivers historie i denne tidsperiode. Her kan man møde spændende personer, der arbejdede i arkiverne, finde samtidens atmosfære, fornemme omskiftelsernes vinde og bekymringer for fremtiden for arkivernes vigtige opgaver. Når vi synes, at der er belastninger og besvær forbundet med at opsætte en arkivalieudstilling, sagde de i Landsarkivet for Sjælland, at det var et frisk afvekslende pust fra den daglige rutine, der løb gennem salene, besvær blev ikke nævnt. Alt var muligt i gamle dage.

Nordisk Arkivnyt har været fællesnævner for de nordiske arkiver og nordiske arkivarer i et halvt århundrede, et vigtigt værktøj til at styrke nordiske traditioner i arkivering og præsentere nødvendige nyheder, det har udført sin rolle med glans og virker animerende, når der tages fat på de vigtige opgaver, der venter dem, der opbevarer den største samling originalkilder om samfundet, der findes. Hvis alt kunne lade sig gøre i gamle dage, så er det godt, at gamle dage ikke

begynder før på søndag, for Nordisk Arkivnyt udkommer i morgen langt ud i fremtiden. ♦

Kom och upplev Sveriges första

ARKIV-revy!

Arkivfolkets fest

25 november 1987 kl 18.30

Berzelliterassen, Berzellipark 9 (vid Norrmalmstorg)

Program

	18.30	Välkomstdrink m m
	19.00	Sallad, vin, smör/bröd, kaffe med kakor
c:a	20.30	Arkivrevy
		NLA: Företagets hemligheter
		AAS: Djuren i arkivskogen
		FA:s arkivarteexpedition
		Falkarna
		Stadsarkivet Sthlm: Flodmarksfolianter
		Riksarkivmonolog - landsarkivtrubadur
till	01.00	Dans (Bar finns!)

Ca kl 22.00: Hemliga arkivlådor utlottas!

Anmälan till respektive arkivförening senast 28 oktober 1987!

■ Denne annonce om en arkivrevy i Sverige er blandt de få tegn der findes i Nordisk Arkivnyt om humoristisk tankegang i arkiverne. Gengivet efter NA 1987:4.

Nordisk Arkivnyts hovedredaktører og lokalredaktører

Oplysningerne bygger på Grethe Ilsøes registrering og på indberetninger fra hvert land. Listen er ikke fuldstændig.

Harald Jørgensen

Grethe Ilsøe

Staffan Smedberg

Kerstin Abukhanfusa

Foto: Hans Rydberg

Hovedredaktør:

Harald Jørgensen – Danmark, 1956–1981
Grethe Ilsøe – Danmark, 1982–1987
Staffan Smedberg – Sverige, 1988–1989
Kerstin Abukhanfusa – Sverige, 1990–1994
Hans Hosar – Norge, 1995
Kåre Olsen – Norge, 1996–2000
Pertti Hakala, 2000–2004
Eiríkur G. Guðmundsson, 2005–

Lokalredaktør:

Danmark

Sigurd Rambusch, 1977–1981
Dorrit Andersen, 1982–1985
Michael H. Gelting, 1986–1992
Margit Mogensen, 1993–1995
Sigurd Rambusch, 1996–2001
Leon Jespersen, 2001–

Island

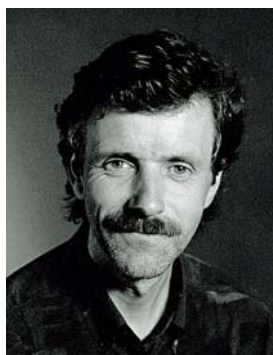
Björn K. Þórólfsson, 1955–
Aðalgeir Kristjánsson, 1978–1989
Stefán F. Hjartarson, 1989–1994
Ragnheiður Mósesdóttir, 1995–2002
Eiríkur G. Guðmundsson, 2002–

Finland

John E. Roos, 1954–
Markku Järvinen, 1969–1974
Carl-Magnus Roos, 1975–1979
Eljas Orrman, 1980–1988
Jussi Kuusanmäki, 1989–2001
Veli-Matti Pussinen, 2001–2004
Pertti Hakala, 2005–

Hans Hosar

Kåre Olsen

Pertti Hakala

Eiríkur G.
Guðmundsson

Norge

Jan H. Olstad, 1954–1961
 Thorstein Eken, 1961–1977
 Andreas A. Svaalestuen, 1977–1986
 Torbjörn Låg, 1986–1989
 Knut Einar Eriksen, 1989–1991
 Knut Sprauten, 1992–1997
 Per-Øivind Sandberg, 1997–2000
 Maria Press, 2000–

Sverige

Erik Grill, 1954–1962
 Nils Nilsson, 1963–1969
 Elsa-Britta Grage, 1969–1970
 Bertil Nordgren, 1970
 Rolf Vallerö, 1970
 Axel Norberg, ?–1974
 Kari Tarkiainen, 1974–1977
 Roland Persson, 1977–1979
 Staffan Smedberg, 1979–1987
 Gunnar Sundberg, 1988–2001
 Maria Nordström Jarnryd, 2001–

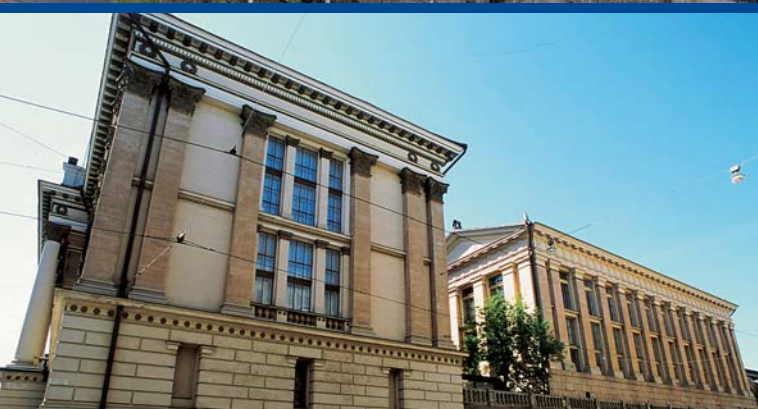
Nuværende redaktion

Redaktionsmøde på Sjælland i Danmark i sommeren 2005. Fra venstre mod højre ses: Pertti Hakala (tidligere hovedredaktør og nuværende finsk lokalredaktør), Maria Nordström Jarnryd (svensk lokalredaktør - stående på en sten), Eiríkur Guðmundsson (Island - Nordisk Arkivnyts nuværende hovedredaktør) og Maria Press (norsk lokalredaktør - ligeledes stående på en sten!).

At redaktionens to kvindelige medlemmer fra henholdsvis Sverige og Norge ved hjælp af sten har forsøgt at hævde sig i det nordiske selskab, kan naturligvis tolkes inden for såvel genuspoltiske som nationalistiske analyserammer. I den nordiske forbrødringens ånd har vi imidlertid valgt at se det som udtryk for, at repræsentanter for to fjeld-nationer følte sig bedst tilpas med mere fast grund under fødderne end den sjællandske muld. Tilbage er kun at nævne, at yderst til højre står Leon Jespersen (dansk lokalredaktør) - til gengæld meget solidt plantet i den sjællandske muld.

Foto: Vallø slotskros personale.

Indhold

„...att NA nu bör vara en Dam i sin bästa ålder“	3
<i>Leon Jespersen</i>	
„Ved at studere fortiden, lærer vi nutiden at kende“. Interview med Harald Jørgensen	10
<i>Leon Jespersen</i>	
Nordisk Arkivnyt som nyhetsorgan	14
<i>John Herstad</i>	
Nordisk Arkivnyt i 50 år:	
1950-erne	15
Pladsproblemer og kassationsdebat	
<i>Leon Jespersen</i>	
1960-talet	17
Byggnader och mormonfilmning	
<i>Maria Nordström Jarnryd</i>	
1970-talet.....	19
Ny teknikk og nordiske ambisjoner	
<i>Maria Press</i>	
1980-talet	21
Ögat adb og forskning	
<i>Pertti Hakala</i>	
NA flyttar till Sverige	23
<i>Staffan Smedberg</i>	
Nordiskt samarbete sett ur finländsk synvinkel	24
<i>Jussi Nuorteva</i>	
Eftertankar	27
<i>Pertti Hakala</i>	
Nordisk Arkivnyt udgives i Island.....	29
<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	
Statistikken i Nordisk Arkivnyt	30
<i>Leon Jespersen</i>	
„...igennem et halvt århundrede...“	35
<i>Ólafur Ásgeirsson</i>	
Nordisk Arkivnyts hovedredaktører og lokalredaktører	37
<i>Grethe Ilsøe og redaktionen af Nordisk Arkivnyt</i>	